

Fredrik Sandberg

Småskolans läsebok. (Fortsättning af Småskolans ABC-bok). Utgifven af Fredrik Sandberg, seminariirektor

G. D. Malmberg. Stockholm. 1871.

[– Läs mer om verket här](#)

Det avbildade exemplaret tillhör Uppsala universitetsbibliotek.

Detta verk är fritt från kända upphovsrättsliga restriktioner. Vid användning ber vi att du hänvisar till Uppsala universitetsbibliotek och Litteraturbanken.se.

Ytterligare information om upphovsrätt för detta verk finns hos Litteraturbanken:

<https://lb.se/författare/SandbergF/titlar/SmåskolansLäsebok/faksimil?om-boken>

Permanent länk (URN):

<https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lb-lb1584825-faksimil>

SMÅSKOLANS

LÄSEBOK

FORTSÄTTNING
— af —
SMÅSKOLANS ABC-BOK

utgifven
af
Fredrik Sandberg.

G. D. Malnbergs förlag
Pris 50 öre.

Upsala Univ. Bibliotek

La. aod.

Barnsh.

Me-a Casle

LASSBOK

FREDRIK STÅNBERG

STÅNBERG

STÅNBERG

SMÅSKOLANS

LÄSEBOK

(FORTSÄTTNING AF SMÅSKOLANS ABC-BOK)

UTGIFVEN

AF

FREDRIK SANDBERG

SEMINARII-REKTOR.

STOCKHOLM

G. D. MALMBERGS FÖRLAG.

FÖRORD

INLEDNING

Den som vill veta mer om ett eller annat ämne, som till exempel historia, naturhistoria, geografi, etc., kan icke undgå att känna till denna bok. Den innehåller en öfversikt af de viktigaste författarna inom dessa ämnen, samt en förklaring af deras lif och verk. Detta är en mycket användbar bok för alla som äro intresserade af dessa ämnen. Den är utarbetad af en af våra mest kunniga och ärliga forskare, och den är utgiven af en af våra mest kunniga och ärliga förläggare. Den är utkommen i Stockholm, den 1871.

Erinran till läraren.

Då jag för något mer än ett år sedan utgaf en ny, tillökad upplaga af »Småskolans ABC-Bok», antog jag, att densamma skulle vara tillräcklig såsom förberedelse till den på föranstaltande af Kongl. Ecklesiastik-Departementet utgifna »Läsebok för Folkskolan.» Erfarenheten har emellertid visat, att barnen icke utan svårighet kunna göra denna öfvergång. Behofvet af en förmedlande mellanlänk har mer och mer gjort sig gällande, och är det detta behof, som jag nu genom förevarande läsebok sökt fylla. Att den kallas »Småskolans läsebok», antyder visserligen, att den närmast är afsedd för småskolan, men hindrar naturligtvis icke, att den ju äfven är användbar på den egentliga folkskolans första stadier.

Med afseende på det metodiska förfarandet vid läseöfningarne i småskolan erinras om följande: läraren gör genom berättande eller föreläsande barnen förtrogna med hufvudinnehållet af det stycke, som skall läsas, hvar efter lärjungarne läsa en och en isänder, mening för mening, dervid läraren förklarar hvarje obekant sak, utreder betydelsen af ovanligare ord och ordformer, förtydligar invecklade satser o. s. v.; rättar, men ej under det lärjungen läser, utan när han slutat meningen; visar genom eget föreläsande, huru det ena eller andra styc-

ket bör föredragas. Sedan ett stycke på detta sätt blifvit genomgånget — hvarunder man icke må förgäta att allt emellanåt öfva bokstafvering och stafvelseuppdelning af enstaka ord och satser — uppläses det i ett sammanhang af något eller några bland de barn, som läsa bäst; af de bästa i kor; af alla i kor; af några bland de klenare; af läraren.

På detta sätt behandlad skall renläsningen gradvis och säkert höja sig till rättläsning och välläsning — ett mål hvilket äfven småskolan kan och bör nå. Medlen för dess vinnande heta flitig öfning och en god lärometod.

Fr. S.

Bed och arbeta.

Two gossar gingo i samma skola. Den ene var flitig, den andre icke. En dag sade den senare till den förre: "huru kommer det sig att du alltid kan dina lexor?"

Det arbetsamma barnet svarade: "jag beder Gud hjälpa mig."

"Nå det var bra", sade den andre gossen, "det vill jag äfwen bedja om."

Följande dagen kunde han likväl icke sin lexa bättre än förut. Han sade då till sin kamrat: "hvarföre kan jag icke min lexa i dag lika bra, som du, när jag ändå har läst samma bön?"

"Läste du också flitigt öfver din lexa, när du hade bedit?" frågade den flitige.

"Nej", svarade den late.

"Ja, derföre kunde du icke håller din lexa; ty det är lika nödvändigt både att bedja och att arbeta."

De olika syskonen.

Pål, Per och deras systrar två
gingo i skolan medan de voro små;
liksom vi också göra nu,
både jag och du.

Se, det är bra, ja, det är bra!
Det få vi nog godt af med tiden.

Pål äldst och Kajsa så dernäst
 voro så lata, så de kommo på rest.
 Tro mig, de kunde just ibland
 aldrig ett grand.
 Se, det var skam, ja, det var skam!
 Det fingo de ondt af med tiden.

Per yngst och Stina, jämt ett år
 äldre än han, voro flinka båda två.
 Lexan gick alltid, det är sant,
 rent och galant.
 Se, det var bra, ja, det var bra!
 Det fingo de godt af med tiden.

Historien om lille Kisse.

"Snälla mormor! tala om historien om lille Kisse",
 bådo barnen, då de en vinterafton sutto hos gamla
 mormor framför eldbrasan.

"Kära barn, den der historien har jag ju berättat
 för er så många gånger."

"Det gör ingenting", svarade barnen, "den är ändå
 så rolig, så rolig. Snälla mormor berätta!"

Barnen slöto sig nära intill den gamla, som be-
 rättade följande historia.

1.

"Det war en gång en liten katt, som hette Kisse.
 Han war knapt ett år gammal, då hans mor sade
 till honom: "hör nu, min lille Kisse, du har nu syfton

som äro mycket mindre än du. Dessa måste jag sköta om, och därför får du sköta dig sjelf. Du måste nu tvätta dig sjelf, ligga i din egen bädd och skaffa dig sjelf din föda." "Ja", sade lille Kisse, "tvätta mig sjelf, det kan jag, ligga i min egen bädd, det kan jag också, men huru jag sjelf skall kunna skaffa mig födan, det förstår jag icke, ty jag har ju icke lärt något, hvarmed jag kan förtjena mig mitt uppehälle." "Har du icke det", sade Kisses mamma, "jag har ju sjelf lärt dig att fånga råttor." "Ja, det är då sant", svarade lille Kisse.

2.

Så skulle nu lille Kisse för första gången begifwa sig ut i werlden, för att pröfwa sin lycka. Det war redan sent på eftermiddagen, nästan i skymningen. Kisse war sorgsen till mods wid tanken på, att han nu skulle försörja sig sjelf. "Jag wet ju icke, hwarthän jag skall gå", sade Kisse. "Gå ner på gården", svarade hans mamma. Kisse lydde sin mamma och gick.

Men på gården träffade han en wesla, som satt och slickade sig om munnen. "God afton", sade Kisse. "Tack", sade weslan, "hwad vill du här?" "Jag vill fånga råttor", svarade Kisse. "Jag skall nu försörja mig sjelf, och min mor påstår, att jag nog skall kunna föda mig med att fånga råttor." "Det ser klen ut med den saken", sade weslan. "Nu för tiden är det alltför många om det handtverket. Du gjorde bättre i att wälja något annat sätt att försörja dig, ty det finnes icke många råttor qwar i werlden."

Kisse kände sig helt beklämd om hjertat och gick in i ladan. Här fick han se en uggla, som satt högt uppe under takåsen. "God afton kusin", sade ugglan, "huru står det till med dig?" "Just icke så riktigt bra",

swarade Kisse. "Jag är ute, för att fånga råttor till min föda, och man säger, att det finnes få råttor, men många, som skola lefwa af dem." "Ja, deri har man nog rätt", sade ugglan, "ty jag har suttit här hela qwällen och icke hört så mycket som ett prastlande i halmen engång." Då gick lille Kisse hem till sin mamma och talade om, huru illa det hade gått för honom.

"War icke ledsen, Kisse lille", sade modern, "du skall nog slippa att lägga dig hungrig; ty jag tänkte just, att det kanffe skulle gå dig så, som det gått, och därför fångade jag en råttta åt dig, medan du war borta. Se här min Kisse, ät dig nu mätt!"

Och så började Kisse spisa sin aftonward. Under det han åt, sade hans mamma till honom: "war nu icke ängslig mitt barn för din framtida utkomst, ty du må weta, att när jag skulle börja att försörja mig sjelf, lifasom du nu, så gjorde man mig också modfäld till en början. Men jag har dock hwarje dag funnit så mycket föda, som jag behöft, och det skall du helt wist och göra, blott du blir ihärdig och uppmärksam. Nu kan du blifwa hos mig i natt, och i morgou, innan solen går upp, skall du begifwa dig ut i marken, der finnas många råttor, men icke så många, som wilja fånga dem." Nu började lille Kisse att känna sig lugnare och sof godt hela natten.

3.

Tidigt på morgonen den följande dagen begaf sig Kisse ut på marken. Här hängde ännu daggpärlor på hwarje strå och Kisse skakade sina små tassar det mesta, han kunde, ty han tyckte icke om att blifwa wåt om dem. Bäst som han hoppade från den ena tuswan till den andra, träffade han på en räf, som gick och mor-

rade och såg förargad ut. "Hwad har händt, käre herr Mickel, efter ni ser så butter ut," sporde Kisse helt ödmjukt och förfräckt? "De eländiga fråforna! de eländiga fråforna!" ropade räfwen. "För några dagar sedan hittade jag reda på ett rättbo med sex ungar i; men emedan jag tyckte, att de ännu woro wäl små, lät jag dem gå på tillwänt, och nu hafwa fråforna tagit dem ifrån mig. Hade jag bara warit så klof, att jag tagit rättungarne strax!"

Nu började lille Kisse att återigen blifwa mycket bedröfwad. Han tyckte, att allt såg så mörkt ut och wiste icke hwad han skulle taga sig före. "Jag har ju icke lärt något annat än att fånga råttor, och det är så många, som skola lefwa af dem, att det icke blifwer några öfwer åt mig. Det war då bra ledsamt, att min mamma icke lärde mig något annat handtwerk, som kunde warit mera lönande. På detta wiset får jag till slut dö af hunger."

Just som Kisse gick i dessa sorgliga tankar, kom han helt nära ett rätthål. En liten råtta, som warit ute och slickat dagg, kom springande och — wips hade lille Kisse henne under sin taf! Råttan spisades strax, och med lättare sinne gick Kisse vidare. Knapt hade han hunnit ett litet stycke framåt, förr än han knep ännu en råtta. Nu blef Kisse rktigt glad och skyndade hem till sin mamma för att omtala, huru wäl det gått honom.

Sedan def gick lille Kisse hwarje dag ut att fånga råttor. Han fann wäl icke alltid lika många, men dock alltid nog, för att kunna lefwa lycklig och nöjd."

Här slutade gamla mormor sin berättelse om lille Kisse. De små barnen klappade i händerna af idel

förnöjelse och sade: "Gud förjde för lille Kisse så att han fick hvad han behöfde." De större barnen hvi-
skade till hvarandra: "det är bestämdt mormors egen
historia, ty hon får alltid tårarne i ögonen, då hon
talar om den!"

Lilla Hanna.

*Hanna leker, kläder syr
åt sin nya docka
och har många små bestyr;
hon kan blommor plocka,
sjunga, dansa, gå på tå,
fånga fjärilar också;
det kan lilla Hanna.*

*Hanna kan ge hönsen korn
och kaniner mata,
bygga utaf kort små torn,
skratta som en skata,
baka kakor utaf sand,
leda Moppe uti band;
det kan lilla Hanna.*

*Hanna kan så många ting,
som man knapt kan tänka;
af maskrosor ring i ring
kedjor sammanlänka,
repa silke, nysta garn,*

*söfva Misse som ett barn;
det kan lilla Hanna.*

*Hanna laga kan kalas
utaf bröd och vatten,
sätta blommor uti glas,
fjädrar uppå hatten,
träda pärlband upp af bär,
leka, att hon drottning är;
det kan lilla Hanna.*

*Hanna reser ofta bort
till okända länder;
snabt som tanken inom kort
dock hon återvänder.
Så från morgon och till qväll
leker hon så glad och säll;
det gör lilla Hanna.*

Karin och Geten.

En gång gjorde jag bekantskap med en flicka, som hette Karin. Hon hade ett fel, som ofta förorsakade henne ledsamheter; hon var nämligen mycket enwis.

En dag skulle Karin gå öfver en bäck, hwaröfver man lagt en plankan i stället för bro. Men just då hon steg på ena änden af plankan, kom en get emot henne på plankans andra ände. Genast fattade Karin det beslutet att alls icke gifwa wika för en get. Karin och

geten möttes sålunda midt på plankan, stodo stilla och betraktade hwarandra under några ögonblick. Geten kunde icke wända, och då lilla Karin ej wille, slöts twisten sålunda, att geten skuffade slickan i wattnet och gick sedan skyndsamt dit, hon ämnade sig. Karin ropade efter hjälp; hon blef äfwen uppdragen, men alldeles genomwät och blåslagen.

Biet och Dufvan.

Ett bi föll plötsligt i en å.
 En vänlig dufva såg derpå,
 och utaf ömkan för den lilla
 flög så beställsamt strax åstad
 att från ett trä med näbben pilla
 i wattnet ned ett litet blad.
 Och biet sig på denna färja
 fick ur sin sjönöd lyckligt berga.

Kort tid derpå en aftonstund
 satt dufvan i en löfrik lund
 och pickade så glad på knoppen
 vid solens milda afskedsblick.
 En jägare i nejden gick,
 på dufvan sigtade i toppen
 och rofvet såg sig säker om.
 Men i detsamma biet kom
 och gaf ett styng, som kändes svida.

Puff... nu small skottet — men på sida,
och frälst for dufvan bort.

*Min vän,
så lönar sig välgerningen.*

Moppe och Misse.

En hund och en katt sutto helt fredligt tillsammans och solade sig utanför dörren till det hus, der deras herre bodde. Men bäst som de sutto, fingo de se en gammal benfota, liggande på gatan. Båda wille hafwa den, började kiffwas om den, och så blef det slut med sämjan.

Moppe drog hit, Misse dit, Moppe skälde, Misse jamade, Moppe bet Misse, och Misse ref Moppe. Under det de så höllo på att slåß med hwarandra, kom en fattig qwinna, tog upp benfotan och stack den i sin säck till de många andra, hon samlat.

Då Moppe och Misse sågo den fattiga qwinnan gå sin wäg med deras byte, sprungo de hastigt från hwarandra, skälde och jamade, men smögo sig sedan helt flata och ledsna hwar i sin wrå wid förstudörren. Barnen på gatan skrattade åt dem, men gamla farmor, som äfett hela saken, sade: "så går det när man icke will sämjas"!

Barnkammaren.

*Viktor satt och ritade
en häst med yfcig man.*

och Kristoffer kritade
 helt hvit en sockersvan.
 Gustaf täljde på en båt,
 lille Otto smörgås åt,
 Gertrud sjöng en visa
 om den lilla Lisa.

Lillan låg och gäspade,
 så sömnig och så trött,
 gamla Brita läspade:
 »ack! sof nu godt, sof sött!»
 Fogeln i sin stålträdsbur
 äfven tog sin aftonlur.
 Timmarne fort ila,
 snart blir allmän hvila.

Lek icke med elden.

Sven och Lovisa voro en gång ensamma hemma. Föräldrarne hade gått till staden. På kafelugnen stod en liten ask med swafvelsticker. Barnen togo ned den och började antända först en, så åter en.

Det roade dem att se, huru gnistorna sprungo fram, och stickorna förbrändes. Men, o we! en gnista föll bland linet, som modern lagt fram för att häckla. Linet råkade hastigt i brand; barnen skreko, sprungo ut ur stugan och ropade på hjälp.

Många menniskor kommo dit, buro fram watten och försöfte att släcka elden, men förgäfwes; hela huset brann ned, och då föräldrarne kommo tillbaka från staden, funno de det i grus och aska.

Vårens ankomst.

I går så var det vinter än,
 men nu är våren här igen.
 Han kom med lärkans ljufva sång
 och gröna strån och vattensprång.
 Hvem vill då mer i stugan bli!
 Nej ut, nej ut så skynda vi
 med docka, häst och hund och larm
 och barndomsfröjd i sorgfri barm
 vid älskad modersarm.

Fingrarne.

Dag vaknade en morgon och fick höra ett sorl;
 det var mina fingrar, som disputerade.

Ullfingern påstod, att han var den förnämste, emedan han alltid kommer först, när man slår handen i bordet; men ringfingern påstod, att han var den förnämste, ty han har guldring. Långfingern sade, att han var den förnämste, emedan han hade två drängar på den högra sidan och två på den venstra. Tummen sade: "weten J icke, att jag är den förnämste, ty man mäter tum med mig"?

Till sist reste pekfingern sig upp och sade: "J ären några narrar", och så pekade han finger åt dem allesamman.

Vallgossen.

*Ack, om jag vore, som alla andra!
 Då skulle ingen mig snäsa, klandra,*

då skulle jag, som de andra små,
få hvetekaka med socker på.

Men nu så får jag gå vall med fåren,
fast jag är liten och späd till åren;
så ensam går jag på ödslig stig,
och minä får endast smeka mig.

»Du är så ful», säger gamle Olle,
och mor hon säger: »du är en stolle,
du står och gapar, som dina får,
och som en lintott, så ljust ditt hår.»

På Herrgåln snäser mig jungfru Stafva,
för att jag mat skall ur köket hafva,
jag törs ej tala, knapt sucka då,
blott taga matknyttet, sedan gå.

När foglarne uti skogen sjunga,
då gläds mitt sinne, med barnslig tunga
jag sjunger med, som en fogel glad,
och binder kransar af blommor, blad.

När solens strålar på insjön hoppa,
der myggor små sina vingar doppa,
då hoppas hjertat af fröjd också,
förutan tvång, som de böljor blå.

Och hädanefter jag vill ej klaga,
fast jag ej menniskor kan behaga;
ty Gud, som hafver små barnen kär,
skall se till mig, som ock liten är.

Något att länka på.

Det berättas, att man i ett land, som heter Siam, har för sed att sy ihop munnen på hvar och en, som gjort sig skyldig till en osanning. Ett fällsamt straff, men i sanning ett bland de svåraste!

Tänk om detta straff skulle tillämpas äfven här i vårt land! Om man skulle med nål och tråd sy ihop munnen på hvar och en, som sagt en osanning, huru många hopstydda munnar skulle vi ej då få se! Jag undrar ju, huru många gosfar och flickor här i skolan, som då skulle få sina munnar hopstydda?

Framtidsplaner.

Litet bo jag sätta vill:
gård med trädgårdstappa till,
liten åker till att grafva
vill jag uppå landet hafva,
huset utan vank och brist —
fyra rum och förstu'qvist.

Ladugården lagom stor:
åtta får och fyra kor;
gris i stian, häst i stallet,
liten qvarn vid vattenfallet,
och vid bryggan, ned vid strand,
liten båt att ro ibland.

Gröna ängar, gödda fält,
allting så ordentligt stäldt;

harfvad åker, raka diken,
vacker utsigt utåt viken,
och så långt, man skönja kan,
berg och holmar om hvarann.

De tre sållen.

"Vet mamma," utropade lilla Märta, i det hon kom springande in till sin moder, "jag har fått höra en sådan ryslig historia om Karin Andersson! Jag kunde då aldrig tro, att Karin var så stygg. En dag —" "Märta!" afbröt henne modern, "innan du fortsätter, skola vi först se efter, om din berättelse kan gå igenom tre såll."

"Tre såll? Hvad menar mamma? Tre såll?" upprepade Märta, helt förvånad.

"Det skall du strax få weta. För det första: är berättelsen sann?"

"Ja, det är den wißt, mamma. Jag fick höra den af Ida Ekborg, och hon sade, att en god vän till Helena Karlsson hade talat om den för henne, och Helena Karlsson wet mamma ju är Karins goda vän."

"Och wisar hon sin wänskap," genmälde modern, "genom att tala illa om henne? För det andra: är berättelsen snäll?"

"Mamma," sade Märta, "jag menade inte illa, men jag har wißt gjort illa ändå. Jag skulle inte vilja vara i Karins ställe."

"För det tredje, fortsatte modern: "är det nödvändigt, att du omtalar den der berättelsen?"

"Nej, mamma", svarade Märta, förlägen, "jag hade inte alls behöft tala om den."

"Kära Märta, kom ihåg de tre sållen, när du fre-
stas att tala illa om din nästa — kom väl ihåg dem!"

Farmor.

*Farmor sofver stilla, stilla!
Farmor hon är sjutti år,
farmor har så snöhvitt hår,
farmor har sett verdens oro,
förrän vi i verlden voro,
och till Gud hon återgår,
förrän du och jag det får.*

Råttan och råttfällan.

Det var en gång en råttan, som hade tagit sig en
bostad under golfwet af en matbod. Det fanns mycket
mat der att tillgå, och råttan sökte alltid ut det bästa.
En dag kände hon den angenäma lukten af stekt fläsk i
matboden. Genast kröp hon fram ur sitt hål, för att
jöka upp det stekta fläsket.

Snart fann hon ock, hvarifrån lukten kom, men
hon tvärstannade och sade: "aha! det är en råttfälla!
Ack de menniskorna, hvad de tycka sig vara kloka. De
taga ett stort bräde och sätta derunder ett stycke stekt
fläsk på ett giller, och så lägga de en stor sten ofwanpå,
då vilja de narra oss att gå och smaka på fläsket, och
bara man rör aldrig så litet wid det otäcka gillret, så
faller det ner, och en stackars råttan skulle derunder ge-
nast warda krossad till döds. Men se, vi råttor äro

klofare än så, wi äta ofö för att äta under gillret på en råttfälla."

"Men nog kunde jag wäl ändå lufta litet på det stekta fläsket, för jag wet ingenting, som luktar så godt, som stekt fläsk. Då jag inte rör wid gillret, utan bara luktar, så är jag nog säker, att gillret icke slår ned."

Råttan gjorde så; hon gick under gillret, bara för att inandas den sköna luften. Men att smaka på, det tordes hon icke, ty då wiste hon nog, huru det skulle gå. Emellertid wille hon hafwa allt starkare luft och gick mycket försigtigt allt närmare. Men bäst det war, så luktade hon för nära, hon råkade att widröra fläskbiten med nostippen. Strax war det gjordt. Under råttfällan krossades råttan till döds, oaktadt hon war så klof och försigtig; men hon kom att gå litet för långt, twärt emot, hwad hon föresatt sig.

Pippi.

Fogeln högt i trädet sitter
vid sitt bo hos ungarna;
och man hör på deras qvitter:
mat, mat, mat de vilja ha.

Pippi ned på marken flyger,
tittar efter små, små frön;
gossen ut på trappan smyger
med en bulle färsk och skön.

Gossen ler, och strör så stilla
för den fogeln bit för bit;

Pippi nickar, att det gilla,
hackar, plockar med stor flit.

Snart den Pippi — fogeln mätta —
flyger upp till ungar små;
näbb, näbb, näbb nu upp de sätta,
flaxa, qvittra, mat de få.

Och se'n alla blivit nöjda,
sitta de i toppen grön,
hoppa, skrapa, gladt sig fröjda,
tacka med en visa skön!

Kanariesogeln

Augusta hade en guldgul kanariesogel, en den allra vackraste lilla sogel, hvilken hon höll så innerligt utaf och så omsorgsfullt wärdade.

Alla morgnar gjorde Augusta sogelns bur ren, strödde sin sand på hans golf, såg efter, att han fick nog mat, och gaf honom friskt watten i det lilla glaset, som alltid twättades rent med yttersta sorgfällighet. Allt emellanåt stack hon åt honom en bit socker; och om sommaren felades honom ej sallad och narvgräs, hwilket han så gerna åt. Om wintern måste han nöja sig med ett kålblad, eller ett stycke äple. Den lilla sogeln stod sig wäl — icke sant?

Kanariesogeln tycktes också vara tacksam för så mycken godhet och sjöng flitigt för Augusta, hwilket innerligt gladdde henne.

Men nu — det led mot hösten — tytnade sogeln

med ens; han satt hela dagen stilla på sin pinne och stack oftast hufvudet under wingen; med ett ord, han såg sorgsen ut.

"Mamma!" sade Augusta bedröfwad till sin mor, "säg hwad som felas min fogel; jag fruktar, att han dör, och det skulle göra mig mycket bedröfwad. Han förlorar redan sina wackra, gula fjädrar; åh hwad det är ledsamt!"

"War lugn kära barn," swarade modern, "din lilla fogel ruggar blott och blir snart åter frisk och glad."

"Han ruggar?" frågade Augusta; "hwad will det säga Mamma?"

"Han förlorar sina fjädrar."

"Men då blir han ju naken och kommer att se ful ut," sade Augusta.

"Åh nej," sade modern; "han får andra fjädrar i stället."

"Ja så. Men hwarför kan han icke lifa så wäl behålla de gamla?"

"Det skall jag förklara dig, kära barn. Snart inträffar den kalla årstiden, och då behöfwer din fogel en tjockare klädning, än hittills, om han ej skall frysa. Men de gamla fjädrarna äro förnötta och skulle ej skydda honom tillräckligt mot kölden. Derför har Gud så inrättat, att fogeln förlorar sina gamla fjädrar, och att denna förlust ersättes genom nya. Äfwen andra djur förlora om sommaren en del af sina hår, som under hettan skulle förorsaka dem plåga; men då wintern kommer, få de nya, så att de ej behöfwa frukta för kölden. Är icke detta en ganska wis inrättning af Gud?"

"Jo, en mycket wis och god inrättning," swarade Augusta. "Jag skall lära mig att wörda och beundra Gud allt mer och mer hwar dag."

Fogeln fick snart sin nya, långt wacfrare fjäder-
beflädnad och war nu lika liflig och glad som tillförne.

Skolbarnen.

*Uti den sköna morgonstund,
när klockan sex hörs slå,
vi vakna hurtigt ur vår blund
och raskt oss kläda på.
Ack, hvad det kärt och roligt är,
att allesamman gå
till skolan.*

*Der läsa vi med röst och blick
och skriva med vår hand;
der går vår fot med pryddigt skick
i munter marsch ibland;
vi sjunga ock mång' härlig sång
om tro och fosterland
i skolan.*

*Vårt öra är ock på sin post
och uti skolan hör
mång lärdom, som till resekost
för lifvet vara bör;
ja, flitigt vill jag akta på
det goda, man mig gör
i skolan.*

Gossen i skogen.

"Far är sen i qväll," sade en liten gosse som hette Pål. "Jag vill springa genom skogen att möta honom, ty far blir alltid så glad när jag kommer honom till möte. Då jag blir äldre, skall jag hjälpa honom att arbeta; ännu kan jag endast bära yran åt honom."

Med dessa tankar sprang den lille gossen in i den mörka skogen. De wilda djuren, skogens inwånare, försträckt honom ej, han skulle så snart möta sin fader. Men huru han än sprang, mötte han honom ej; han blef trött och satte sig att hwila på en mossbetäckt sten, tänkande, att hans fader snart skulle komma, då han ej hörde yran, och ingen annan wäg war till hemmet. Efter en stund sof den lille gossen helt lugnt, och en wänlig hwirfwelwind hopade affallna löf öfwer honom.

Fadern slutade emellertid sitt arbete och begaf sig i wäg, tänkande på det glada "wälfkommen," han skulle få af sin lille älskling, då han kom hem. Då han så gick, warseblef han wid sidan om sig, en besynnerlig hög af löf. Han stannade en stund, gick så förbi, men wände hastigt om, drifwen af en underlig aning — han kastade löfwen till sida och fick se sitt sofwande barn. Han tog den lille slumraren mildt på sin arm och drog sig hastigt undan, ty han hörde ett förfärligt tjut i skogen. Snappast hade han kommit undan förr än han märkte en hop wargar omringa löfhögen och kasta löfwen till sidan. Då han såg deras rostlystna, glödande ögon,

tryckte han barnet till sitt bröst, tänkande på, huru det funde hafwa varit.

Med klappande hjerta och snabba steg skyndade han nu hem med sin alltjämt sofwande gosse på armen. Gossen wiste lika litet om sin fara, som sin räddning. Fadern hwarken stannade eller hwilade förrän han hade skogen bakom sig. Då han framkom till sin boning, sjönt han ned på sina knän, sägande: "tack ware Gud, som har frälsat mitt barn!"

Råd till en gosse.

Var frisk och glad
och blomstra ut,
som löf och blad,
du lekens kung!
och väx så stark
och rak och fri,
som furen i
ditt hemlands mark.

Se hvar och en
i ögat klart,
som solens sken,
så underbart;
och var så sann,
att Gud hvar stund
i själens grund
dig skåda kan.

Lyd! vörda rätt
din far, för att
det är så lätt
att lyda gladt;
och vörda ömt
din moders bön.
Blif du den lön,
som hon sig drömt.

Gif troget akt
på lärarns ord!
Vett är en makt
på denna jord.
Tag råd emot
af grånadt hår,
som plantan står
vid ekens fot.

Och frukta Gud
i all din tid,
och lyd hans bud
och sök hans frid.
Förutom det
fins ingen ro,
ej hopp, ej tro,
ej duglighet.

Titet i sänder.

Se på trögården der borta! Trögårdsmästaren har med en liten spade gräft upp all den myckna jorden. Hur har han burit sig åt, att fullborda så mycket arbete? Det skall jag säga dig: han gjorde det genom att taga ett spadtag i sänder.

Swilket stort hus der på andra sidan gatan! Det är hela fem våningar högt, den ena öfwer den andra. Swad för ett ofantligt antal tegelstenar har ej behöfts dertill! Undrar du, hur arbetarne kunnat få det så högt? Jo, så gingo de tillwäga: de ditlade en sten i sänder!

Här kommer en stor lastwagn med tunga mjölsäckar. Sådän stor wigt det måste wara! Hur kunde folket lyfta upp en sådän massa mjöl på wagnen? Det hade warit alldeles omöjligt, om de försökt att taga allt på en gång; men de gjorde det, genom att lyfta upp en säck i sänder.

Om nu trögårdsjorden kunnat gräfwäs, och huset byggas, och wagnen lastas så lätt, så gör du wäl i att gå tillwäga på samma sätt. Läs en lera i sänder! Det är sättet att komma till kunnskaper.

Skolflickan.

*Till skolan går jag, så glad i hågen,
hvar dag i morgonens ljufva stund,
när solen ler ifrån himlabågen
och fogeln qvittrar i grönan lund.*

*Nu är jag färdig, min goda mamma,
med rena händer och kammadt hår,
men göm du slanten, det gör detsamma,
om blott en brödbit jag af dig får.*

*Haf tack, nu har jag, hvad jag behöfver,
min lexa kan jag, som vatten rent.
Den som är lat, den får sitta öfver,
och den är slarfrig, som kommer sent.*

Nöjd med sin lott.

"Jag mins mig aldrig hafwa varit missnöjd med min lott mer än en gång", sade Johanna, "och det var, när jag måste gå barfotad och ej hade några penningar att köpa skor för; men en stund derefter mötte jag på gatan en man, som ej hade några fötter, och då kände jag, huru stort skäl jag hade att vara tacksam, ehuru jag inga skor och inga penningar hade."

Barnens sång.

När fogeln glad sig svingar upp mot den ljusa höjd,
i klara toner sjunger han med hjertelig fröjd;
glädt vilja vi ock sjunga om vår och blommor små
och om vår gode fader i himmelen den blå.

Om sorgen hittar vägen till våra bröst ibland,
en bön på sångens vingar vi sända till det land,

der änglaskaror sjunga sin sång till Herrens pris,
och alla hjertan vittna, att Gud är god och vis.

I fröjd och smärta vilja vi sjunga hälst om dig,
som sade: »låter barnen få komma till mig!» —
Blif hos oss Du! Ack, lär oss här höja så vår sång,
att vi med fröjd få sjunga i himmelen en gång!

De båda skjutschästarne.

Twenne skjutschästar woro en gång spända för
hwar sitt laß.

Då den swagare på halfwa wägen började tröttna,
sade han till den andre: "fära du, hjelp mig med en
del af lassjet, annars orkar jag aldrig fram." — "Nej",
inwände han, "jag swarar blott för mig sjelf: hjelp dig
få godt du kan!"

Den utmattade hästen funde ej längre uthärda
med sin forä, utan stalp fort derpå död till marken.
Skjutsbonden flyttade då hans laß på den andre, som
nu ensam fick släpa fram båda lassjen.

Barnets aftonbön.

*När qvällen kommer, och hvilan är när,
och solen i väster sig sänker,
i bönen jag flyr till min fader så kär,
som allt af sin godhet mig skänker.*

*Förlåt, o Gud, hvad jag brutit i dag,
och låt i din vård mig befalla,
se'n nådigt i faderligt sköte upptag
föräldrar och syskon och alla.*

Potatisåkeru.

En gosse gick en sommardag med sin fader från staden ut på landet. Då såg han mycket, som man icke får se i staden, och gladde sig deråt.

Bland annat kommo de till en åker, der små jordhögar woro uppfästade, och i hvarje hög stod en växt med några stjekar och mörkgröna blad samt på det ena stället hwita, på det andra rödaktiga och på ännu ett annat gredelina blommor.

"Fader", frågade gossen, "hwad är det der, som blominar så wackert?" Fadern swarade: "Det, som växer under jorden på sådana stånd, har du redan ofta ätit." J hafwen det också, och jag tänker, J haden funnat säga gossen, hwad det war?

Vinter och Vår.

Nu liten blomma yissnar, och löfven falla af
vid den kyliga nordanvindens brus;
och lindens krona står
med rimfrost i sitt hår,
och lilla bäcken tystnar med sitt sus.

Men när som kalla vintern har lemnat fjäll och skär,
börjar solen lysa klar och varm igen,

då kommer blider vår
 med blommor i sitt hår,
 han kommer som vår allra bästa vän.

Se uppåt!

"Jag förstår icke, huru du alltid kan se så glad och lycklig ut", sade Tulpanen till Tusenskönan, "de små barnen sträcka alltid ut sina händer efter dig, under det de ofta låta mig stå qwar, der jag står."

"Du ser alltid så småleende ut", sade Violblomman, "under det jag ganska ofta gråter, när störtregnet kommer och nedböjer min fina stjelt; du skakar endast af dig dropparna och ser sedan lika glad ut."

"När du blifwer nedtrampad, reser du alltid upp dig igen", sade Guldwifwan, "medan jag nedbrytes af det minsta fotsteg." — "Säg oss dock din hemlighet, lilla Tusenskön!" ropade häcken, som omgaf dem alla.

Tusenskönan svarade: "jag förjer icke för någonting, som händer mig, ty jag ser alltid uppåt."

Om vi också i allting sågo upp till Gud, vår Fader i himmelen, skulle vi alltid vara glada och lyckliga.

Pilten på heden.

*Och liten pilt han gick
 så ensam uti qvällen,
 då solens sista blick
 sig sänkte bakom fjällen.
 En tår föll sakta ned*

*på gossens bleka kind,
ty mörk blef ödslig hed
och kall var nordanvind.*

*Men pilten bad: »o Du,
som lofvat barnen skydda,
mig visa vägen nu
hem till min faders hydda!»
Och se, ur skyar gled
nu månen ljus och klar.
Snart pilten uppå hed
fann vägen hem till far.*

Den ädla örten.

Twenne tjensteflickor, Brigitta och Zungeborg, gingo till staden, och de buro hwardera en tung forq, full med frukt, på huswudet.

Brigitta knotade och jämrade sig beständigt; men Zungeborg skrattade och skämtade.

Då sade Brigitta: "men hur kan du skratta? Din forq är ju lika tung som min, och du är alldeles icke starkare än jag."

Zungeborg svarade: "jag har lagt en wiß ört till min börda, och därför känner jag henne knapt."

"Åh!" ropade Brigitta, "det måste wara en dråplig ört. Äfwen jag wille gerna underlätta min börda dermed. Säg mig, hwad den heter."

Zungeborg gaf till svar: "den ädla ört, som gör alla mödor lättare, heter — Tålamod."

Gossarne på lekplatsen.

*Nu kamrater, må vi glada vara,
 stämma upp en liten munter sång,
 bort i skogen skall nog eko svara
 på vår visa, fast den ej blir lång;
 snart hörs klockan slå
 och vi sluta få,
 in i skolan skynda alla då.*

*Flink och flitig uti skolan vara,
 då först smakar lofstund riktigt bra;
 lata pojkar, som ej kunna svara,
 uti leken aldrig roligt ha'.
 Nu hörs klockan slå,
 sången sluta må!
 Skynden in i skolan, stora, små!*

*Tyst och stilla på sin plats sig sätta,
 höra noga till, hvad sägas må.
 Annan gång skall kanske jag berätta,
 hvad för nyttigt allt vi lära få.
 Tiden ta's ej fast,
 timmen går med hast,
 snart så få vi åter liten rast.*

Den ljusfaktige Peter.

Det var en gosse wid namn Peter, som aldrig kunde låta någonting, som tillhörde andra, ligga i fred, utan snattade, hvar han kom åt. En dag gick han wid middagstiden förbi en smedja. Smeden hade just nyss smidt en järnkedja och lagt den utanför dörren på gatan, för att afkyla henne. När Peter såg kedjan, fick han begär efter henne.

Peter tittade sig omkring; och då han hvarken upptäckte smeden eller någon annan menniska hela gatan i ände, fattade han tag i kedjan och tänkte springa sin väg. Men plötsligt började han skrifa och jämra sig. Den heta kedjan hade nämligen uppbränt fingerarna på honom.

Smeden, som satt och åt middag med sitt folk, sprang ut, när han hörde skrifet. Men när han såg Peter, förstod han strax, hvad som händt, och sade: "det var rätt åt dig, nu har din "långfingerighet" fått sin lön."

Bön för barn.

Jag lyfter ögat mot himmelen
och knäpper hop mina händer,
till dig, o Gud, som är barnens vän,
min håg och tanke jag vänder.

Gladt är att prisa och tacka dig,
och gerna vill jag det göra;
jag vet det visst, att du ser på mig
och ej försmår att mig höra.

Tack för allt godt, du mig ständigt ger,
att kämma, älska och ega;
tack, gode Fader, för mycket mer,
än jag kan nämna och säga!

Jag är en planta uti din gård,
för evigheten uppdragen,
jag var knapt till, när i fadersvård
af dig jag redan var tagen.

Så håll utöfver mig än din hand,
o Fader förutan like,
och låt mig växa för livvets land,
som är ditt himmelska rike.

Sädesaxen.

En landtman gick med sin lille son, Tobias, ut på åkern, för att se, om kornet snart wore moget.

"Pappa, hur kommer det till," frågade gossen, "att några strån buga sig så djupt till marken, men andra bära hufvudet högt? Dessa jenare måtte väl vara riktigt förnäma, och de andra, som bocka sig så ödmjukt för dem, äro säkert mycket sämre?"

Fadern uppryckte nu ett par ax och sade: se detta ax, som böjde sig så blygsamt mot jorden, är fullt af de präktigaste korn; men detta, som sträckte sig öfver alla andra, är kärnlöst och tomt."

Gif akt!

*Vill du i tid med din lexa bli färdig,
gnugga ur ögat den käre »Jon Blund»;
vill du bli nyttig på jorden — o, lär dig
gripa i flykten hvar dyrbar sekund!*

*Timmarne ila och åren försvinna,
glöm ej, att lifvet har endast en vår!
Mognade ax man om hösten vill finna
efter det säde, om våren man sår.*

Näsknäppen.

En bonde låg i stuggan af en ek och betraktade en pumpranka, som hade slingrat sig upp öfver trägårdsstaketet. Då skakade han på hufvudet och sade: "hm! hm! det är då riktigt förargligt se, att den der lilla kryppande plantan skall bära en så stor och prächtig frukt, men den wäldiga eken så små och torftiga. Om jag hade skapat werlden, så skulle eken hafwa prålat med idel stora, guldgula, centnertunga pumpor. Det skulle ha varit något det!"

Snapt hade han sagt detta, så föll ett ekollon ned och slog honom så hårdt på näsan, att hon började blöda. "Aj, aj!" ropade den häpne mannen, "fick jag icke en dugtig näsknäpp för min näsvishet! Hade nu ekollonet till varit en pumpa, så hade det krossat hela min näsa."

Allt af Gud.

Ej fins en liten fogel der
i skogen, som så fattig är,
att ej han har mot snö och regn
sin fjäderdrägt till säkert hägn.

Ej fins en liten mask så arm,
ej fjärl uti sommarn varm,
att ej en blomma, ej ett blad
för honom fins att äta glad.

Ett djur ej fins i vidan verld,
som ej har fått sin del beskärd,
sin föda och sitt lilla hus,
der gladt det ingår utan krus.

Och hvem har detta så befalt?
Den gode Gud, som skapat allt.
Han ser till allt så nådelig,
och sörjer dag och natt för mig.

Olika familjer.

Herr Flit har två syster: Idoghet och Ar-
betsamhet. De hafva alla tre sina egna sedwanor.
De gå t. ex. tidigt upp om morguarne; de stå icke
länge och besinna sig, innan de gripa an sitt arbete; de

äro mycket trägna i hwad de hafwa för händer. Tiden äro de rädda om, och hwad de göra, göra de både fort och wäl.

Uf helt annan familj är friherrinnan Lätja. Hon har alldeles icke brådtom. Wanligen ligger hon och försöfwer sig till långt frampå förmiddagen. När hon skall kläda sig, så drager det om både länge och wäl. Wamsjellerna Idoghet och Arbetsamhet will hon aldrig göra någon bekantskap med. Hon sölar bort den ene timmen efter den andre och är alltid rädd att förtaga sig.

Desja båda familjer äro, som man finner, hwarandra mycket olika. Ju närmare man blir bekant med den förra, desto trefligare finner man den wära; men ju längre man umgås med den senare, desto odrägligare blir den. Med hwilken familj är du bekant?

Gossen och Flyttfoglarne.

Gossen: I alla små foglar, hcart ärnen I er?

Foglarne: Till warmare länder nu står vårt begär.

*G.: Så långt öfver berg, öfver dal, öfver sjö,
I kunnen ta' miste, ja, falla och dö.*

*F.: O nej, ty vår Gud med sin trofasta
hand
nog leder oss rätt till det väntade land.*

G.: En ledare god lilla fogel du har.

*F.: Han lyfter vår vinge, du ensam står
qvar.*

*Gossen: Jag lyfter min blick emot himmelen opp
och hviskar: o, Herre! styr äfven mitt
lopp.*

*Foglarne; Vår Gud han nog hör dina böner i nåd
och leder dig efter sitt allvisa råd.*

G.: Jag anar väl också ett skönare land.

*F.: Kanske du vill följa, kom räck oss din
hand!*

*G.: Ack nej, ingen vinge kan bära min
kropp,
blott själen, lik fjärl'n, ur puppan vill
opp.*

*F.: Farväl då så länge, du småfoglars vän!
Med vårvindar ljumta vi komma igen.*

"Nästän jämnt" är = "ojämnt".

Sara hade på sin 9:de födelsedag fått någonting, öfver hwilket hon blef mycket glad. Hvad tron I väl, det war? Det war en slyst från farbrov August med sax, fingerborg, nålar, tråd, prygl och allting, som bör finnas i en väl försedd arbetslåda.

Nu blef också Sara mycket ifrig att sy. Förut hade hon icke just tyckt om hvarken nål eller tråd, men nu gjorde hon det. Hon bad sin mor att få ett dus-sin näsdukar att fälla. Ett helt dus-sin! det war ju rätt mycket för en sådan liten flicka; men hon wiste väl, att det bara war ett stygn i sänder, och ett stygn i sänder kan ju också ett litet barn sy.

Nu höll hon på med den första näsduken; hon sydde och sydde med stor iswer alldeles på egen hand samt wände oupphörligt på fällen, för att se efter, om styggen syntes på rätan. Slutligen hade hon fällat ena sidan. Den skulle hon wisa för sin pappa.

"Pappa," sade hon, helt belåten med sina händers werk, "är den fällen icke jämn?"

Fadern såg upp från sin tidning och betraktade mycket noga först fällen och sedan sin lilla Sara, som om han welat säga: "tycker du, att den är jämn, min flicka?"

"Tycker du ej, att det är nästan jämnt, Pappa?" frågade Sara, rodnande, ty hon förstod, hwad fadern menade.

"Hwad är nästan jämnt?" frågade han åter, wänligt klappande henne på hufwudet.

"Nästan jämnt?" upprepade Sara med ett uttryck af förwåning i sina stora blå ögon. "Ja," återtog fadern, "just det."

Sara stod helt fundersam och tunnade sitt förflåde. Fadern wäntade tåligt på swar.

"Det är ojämnt!" swarade Sara långsamt.

"Ja," sade fadern, "nästan jämnt" är = "ojämnt."

"Skall jag då sprätta upp alltsammans och sy det om igen?" frågade Sara med en bedröflig min och ton.

"Naturligtwis," swarade fadern.

Sara återwände till sin plats wid fönstert och började sprätta upp den ojämna fällen. Att sprätta upp det, som engång är sydt, tycker ju ingen vara ett roligt arbete, det tyckte ej håller vår lilla Sara; men hon måste dock göra det, och efter en stund war fällen upptagen, och hon började för andra gången. Hon

wågade nu ej sy mer än ungefär två tum, innan hon åter wisade det för sin far.

Han tog näsduken och skärskådade fällen. "Detta är jämnt", sade han, "stygnen ligga åt samma håll; det ser ordentligt ut". Jag är säker på, att Sara nu war mera belåten, än om hennes fader genast, utan att tänka derpå, hade sagt: "det war wäl sydt", då det alls icke war så.

"Sara", sade fadern, läggande hennes lilla hand i sin, "det finnes ingenting i lifwet, som är "nästan rätt." Nästan rätt är alltid orätt; nästan godt är ondt; nästan sant är osant, är en lögn, lika wäl som nästan jämnt är ojämnt."

"Ja, pappa", sade Sara lifligt, "och om jag blott nästan kan min lexa, så är det desamma, som om jag icke kunde den. Det sade lärarinnan i skolan i dag."

"Alldeles riktigt, och emedan Gud älskar sanning och sjelf är sanning, så will Han, att man skall nämna allting wid dess rätta namn. Han will, att wi skola se sanningen och tala sanningen, men för att kunna göra det, måste wi wara sanna i våra ord och uttryck."

"Och alltid wara rädda för det lilla ordet nästan", sade Sara tankfullt, "hvilket söker att bedraga oss genom att påstå, att saker äro bättre, än de i sjelfwa werket äro."

Liten vallpiga.

Ibland, när jag vallar, och dagen blir lång,
jag blåser i luren och sjunger en sång
för alla små blommor i skogen.

Strax eko bland bergen det svarar så gäلت,
och foglarnes skaror de qvittra så snält
för alla små blommor i skogen.

Så är jag ej ensam på ensligan stig,
ty Herren i himlen han vårdar ock mig,
som alla små foglar i skogen.

Eken och Widet.

Efter en stark stormnatt gick fader Magnus ut
på fältet med sin son Per, för att se efter, huruvida
stormen hade anställt någon stor förödelse.

Bäst de gingo, ropade gossen: "nej, men se, pappa,
den stora, starka eken ligger omfullblåst på marken,
men det swaga wideträdet står ännu rakt och friskt der
wid bäcken! Jag trodde, att stormen långt lättare skulle
rå på widet, än på den stolta eken, som hittills trotsat
alla windar."

"Barn", sade fadern, "den starka eken bröts, eme-
dan hon försökte trotsa stormen; men widet böjde sig
ödmjukt, derföre slapp det att brytas."

"Förgät mig ej."

*Derute jag en blomma vet i ängar, mark och skog,
så ljuf att skåda, fast hon är till växten liten nog;*

med rosens stolta fägringsprakt har Gud ej henne
 krönt,
 med liljans ej, dock sig till pris han smyckat henne
 skönt
 med runda bladen, himmelsblå, och gyllne stjerna i;
 hon blyg i gröna ängen står, vid bäcken blomstrar
 fri.
 förgät ej henne och ej Den, som skapat henne
 huld,
 samt lär af henne, hvad som pryder mer, än prakt
 och guld.

Tre wänner.

”Huru kommer det sig likwäl, att allt i ert hus
 och på edra åkrar är så wäl skött? Wi andre arbeta
 ju äfwen, och likwäl will ingenting lyckas för oss, som
 för er.” Så frågade en bonde sin granne. Denne
 svarade: ”jag har tre husdjur, som jag har att tacka
 därför.” — ”Hwilka äro de?” — ”Min tupp, min katt
 och min hund.” — ”Ni skänkar!” — ”Nej det är mitt
 rena allwar; mycket tidigt, då dagen gryr, gal min
 tupp och ropar med hög röst: stig upp! Derpå kom-
 mer katten, sätter sig wid spisen och säger: gör rent!
 Håll allting fint! Hunden gifwer slutligen att på hwar
 och en, som går ut eller in, känner vän och fiende,
 samt manar: passja wäl på!”

Barnet och Fogeln.

Barnet:

"Ack, säg lilla fogel, hvem gaf dig de lätta,
 guldkantade vingar, att lyfta dig på?
 Du bygger ditt näste — hvem lärde dig detta?
 Hvem föder de hjälplösa ungarna små?

Hvem lärde dig spela, hvem lärde dig sjunga,
 så lycklig och glad på din grönskande qvist?
 Oss, menniskobarn, blifva sorgerna tunga,
 vi sjunga för litet, för litet helt visst!

Du sjunger och flyger allt högre mot ljuset,
 hvem lärde dig klyfva den blånande skyn?
 Du sträfvar åt höjden, du älskar ej gruset,
 der maskar och grodor ses kräla i dyn.

O, kunde jag flyga, o, hade jag vingar,
 jag ville väl också mig lyfta, så glad,
 ditupp, der ej glädjen, ej sången förklingar,
 ditupp till Guds nya och lefvande stad.

Ack, vore hon icke så bunden min tunga,
 ack, rörde hon likväl blott friare sig,
 så ville jag evigt, ja evigt besjunga
 »Immanuel» trofasta kärlek till mig!»

Fogeln:

»De lätta, guldkantade vingarnes par
dem fick jag att röra mig med under färden
af Honom, som blifver densamme, Han var,
hur allting förändras derute i verlden.

Af Honom, som gaf dig en tänkande själ,
jag fick ock förmågan att bygga mitt näste;
Han föder de hjälplösa ungarne väl,
fast ringa Han aktas af men'skor, de fleste.

Af Honom, som lärde Serafen en gång
deruppe i himlen att spela och sjunga,
af Honom allena jag lärde min sång,
af Honom fick ringaste fogel en tunga.

Af Honom, som riktat mot himlen din syn
och lärt dig att söka ett hem ofvan gruset,
jag ock lärde klyfva den blånande skyn
och lyfta mig närmare solen och ljuset.

Ack, vänd dig till Honom med allt ditt begär,
så skall han dig draga allt närmare solen,
till dess att för evigt derhemma du är
hos Honom, den Höge, som »sitter på stolen.»

Se, jorden är icke ditt hemland ändå,
der skall du ej eviga hyddor dig bygga;

dig väntar ett arf och en krona — o må,
du lära förgäta, hvad snart är tillrygga:

Och sträcka dig efter det frammantill är,
det saliga målet — det är ju ej fjärran!
När jag, lilla fogel, ej mera är här,
så skall du för evigt få lefva för Herran.

Snart tystnar mitt qvitter, snart glömmet man mig,
men du, må du evigt, ja evigt besjunga
»Immanuels» trofasta kärlek till dig,
Han hör ju så gerna ett lof af de unga.»

”Strax” är icke — ”nu”.

”Jakob, stäng till trädgårdsgrunden”, yttrade en
dag en moder till sin lille son.

”Strax, strax, snälla mamma”, svarade Jakob, som
höll på att läsa en rolig berättelse.

Jakob slutade berättelsen och gick sedan att stänga
trädgårdsgrunden, men under tiden hade hönsen kommit
in i blomsterfångarna, så att dessa hela sommaren
buro spår deraf.

”Jakob, gå nu och läs öfver din lexa”, yttrade
modern samma afton till gossen.

”Strax, strax”, svarade Jakob, som var sysselsatt
med att göra en pappersdrake.

Efter en stund var pappersdraken färdig, men
lexan blef ej läst den aftonen, och följande dagen gick

Jakob misste om det beröm i skolan, han med säkerhet väntat sig.

Jakob växte upp från gosse till yngling, från yngling till man, men bibehöll alltfjämt samma böjelse att uppstjuta. Till en tid gick det emellertid framåt för honom i det yttre; han blef en rik och ansedd man.

"I morgon måste jag lyfta de penningar, jag har i banken", yttrade han en dag till en affärsman. "Lyft dem hållre i dag", svarade denne. Men Jakob dröjde. Banken instälde sina utbetalningar, och Jakob förlorade större delen af sin förmögenhet.

"I morgon skall jag brandförsäkra mitt hus", yttrade han en annan dag till en vän, som besökte honom. "Gör det då hållre i dag", svarade denne, som kände till Jakobs uppstofslymne. Det skedde litväl icke; följande natten utbröt en större eldsvåda, Jakobs hus låg i aska, och han var nu en alldeles utfattig man. Huru sant är icke det gamla ordspråket: "uppstjut icke till morgondagen, hvad du kan göra i dag."

Skridskoåkningen.

Blank som en spegel fjärden re'n står;
stålskon på foten spänner jag gladt,
snabt som vinden styr jag sedan mitt spår
dit bort till andra stranden.

Granarne rundt omkring stå på vakt,
smyckade skönt i morgonens ljus.
På den blanka isen gnistra i prakt
tusende stjern-juveler.

Snö muren.

Vintern 1811 var det frig, och fienderne stodo utanför en stad, hwarest man med fruktan och bäsivan väntade deras intåg. En gammal from enkä, som bodde med de sina i ett litet hus, tog sin tillflykt till den käre Guden. "Han kan hjälpa oss", tänkte hon och bad, att han wille bewara henne och hennes närmaste från fienden. Derwid uttalade hon ur en gammal sång orden: "en mur omkring oss gör, som fienden fasar för".

Hennes sonson, en förmäten ung man, frågade henne, hur hon kunde wara så enfaldig att bedja om en sådan mur? Farmodern sade, att hon öfwerlemnade åt den käre Guden att hjälpa, hur han wille. "Men tror du då icke", sade hon, "att Gud äfwen skulle kunna bygga en mur omkring oss och derigenom afhålla fienderna från oss?" — "Ni talar enfaldigt", sade den sjelfloke ynglingen. Emellertid inbröt natten.

I gryningen följande dagen drogo soldaterne in i staden, och öfwerallt war larm och buller; blott i hyddan hos den gamla enkän förblef lugnt; ingen soldat inträngde der; hwarföre? — Om natten hade det fallit djup snö, och vinden hade sammanfört en hög snömur omkring det lilla huset, så att fienderna icke sågo det.

Gud är den, som allt werkar i alla! Han är det oss, som säger: "åfälla mig i nöden, så will jag hjälpa dig!"

Barnets aftonbön.

Min mor och far, Du, allas far, beskydda!
Vänd sorgen bort från deras lugna hydda,
och slut uti Din vård och Ditt försvar
min mor och far!

Tänkespråk.

Var trofast, ärlig, uppriktig och håll ditt löfte! —
Tag gerna råd af gammalt, klokt folk! — Gör aldrig
någon med wett och wilja förtret eller orätt! — Det
i dag bör göras, uppfjut icke till i morgon! — Kom
ihåg då du är ensam, att Gud och ditt samwete äro
närwarande!

Den, som en gång sagt en ofanning, tror man
icke gerna en annan gång. — Tänk på din skapare i
din ungdom! — Haf Gud för ögonen och i hjertat i
alla dina lifsdagar, och tag dig tillwara, att du icke
samtycker till någon synd och gör emot Guds bud!

Måns Stenbock.

Måns Stenbock han talade så till sin här:

»I gossar nu gäller det pröfva,
om mod uti bröstet än hos Svensken det är;
ej fienden längre lär töfva.

*Sen morska och hurtiga ut, då förvisst
skall fienden för eder springa,
och segern vi skola få behålla till sist,
tack vare vår svenska klinga.*

*Framåt, mina gossar, framåt, må i dag
för kungen och landet vi strida,
som ärlige männer, ty ett nederlag
det vore stor smälek att lida.»*

Fader Luther.

Doktor Martin Luther hade mycket gudfruktiga och förnuftiga föräldrar. Allt ifrån barndomen följde han också deras goda lärdomar och exempel. Han var ganska fattig, alltid mycket arbetsam, visade flit såväl i skolan som hemmet. I kyrkan var han mycket andäktig och uppmärksam. Den vördnad emot Gud och hans ord, som han alltid visade, var så stor, att mycket folk fattade kärlek till honom.

Luther var äfwen en rättshaffens fader, som uppfostrade sina barn till en sann gudsfuktan. Hans umgänge med dem var kärleksrikt och vänligt; men i sinom tid var han också allvarlig och sträng emot dem.

Luther bad flitigt för sina barn och tackade Gud för alla de välgärningar och den hjälp, som han dem hade bewisat.

År 1542 insjuknade hans innerligt älskade, fjortonåriga dotter Magdalena, en flicka med godt hjerta och vackra själs gåfvor. Sjukdomen artade sig ganska illa,

och Luther wof knappast från dotterns säng. "Jag har henne mycket kär", snyftade han, "men käre Gud, om det är Din wilja att taga henne hädan, så will jag hafwa henne hos Dig!" Derpå wände han sig till den sjuka och sade: "Magdalena lilla, min dotter lilla! du blir gerna här hos din far och går äfwen gerna till den andre Fadern?" Dottern swarade: "ja, hjertans far, såsom Gud will!"

Då nu Luthers hustru war ganska sorgsen, grät och högt beklagade sig, sade han till henne: "kära du, betänk, hwarthän hon kommer; det går ju henne wäl?" När lilla Magdalena låg i dödskampen, föll fadern på knä framför sängen, grät bitterligen och bad Gud, att han wille förlossa henne. Då dog hon i faderns armar.

När han sjelf en gång föll uti en dödlig sjukdom, förmanade han barnen att wara fromma och förlita sig på Gud. "Jag har intet", sade han till dem, "men Gud, som är de faderlösas fader, skall nog bewara och uppehålla eder." Han anbefalde dem åt Guds nådiga försyn uti en hjertlig bön.

I sitt testamente skref Luther: "jag kan ej lemna något efter mig åt de mina. Såsom Du mig dem gifwit hafwer, så gifwer jag Dig dem tillbaka Du rife, trofaste Gud! Föd dem, lär dem, uppehåll dem, såsom Du hittills uppehållit mig, Du faderlösas fader!"

Det döende barnet.

*Moder! jag är trött, nu vill jag sofwa,
vid ditt hjerta då mig somna låt!*

*Gråt dock ej! — Det får du först mig lofva;
ty din tår han bränner, fastän våt.*

*Här är kallt och himlen storm visst bådär,
men i drömmen — der är allt så skönt:
ty der söta änglabarn jag skådar,
aldrig jag en större sällhet rönt.*

*Ser du ängeln vid min sida dröja?
Hör du dessa ljufva, milda ljud?
Snart han skall de hvita vingar höja,
dem har ängeln säkert fått af Gud. —
Grönt och gult och rödt för ögat blänker:
det är blommor ängeln kring sig strör;
låga jorden ej mig vingar skänker;
men jag säkert får dem då jag dör.*

*Hvarför trycker du så mina händer?
Hvarför hvilat du din kind mot min?
Sorg i hjertat smärtans låga tänder;
moder! Jag vill alltid blifva din.
Gråt ej! Tåren eld i hjertat gjuter,
gråter du, så gråter jag med dig. —
O, jag är så trött! Sig ögat sluter.
Mamma! Ack! nu kysser ängeln mig.*

De nya kängerna.

“Snälla mamma, kan jag inte få ett par nya känger? Alla tårna titta ut ur de här, och snön

kommer in genom hålen, och jag fryser så.“ Så bad den lille Hans sin fattiga moder, som var enka. Det sved i moderns hjerta, men hon svarade så gladt, hon kunde: “Hans, jag skall försöka att skaffa dig ett par andra så fort som möjligt.“

Hans väntade tåligt i många dagar, men en morgon såg han genom fönstret, huru gossarne på gatan “hoppade hage“ och hade så roligt. Då utbrast han med en jämmerlig ton: “o mamma, hvad det är ledsamt! Hvar skall jag få ett par känger ifrån?“ — “Det skall jag säga dig,“ svarade modern. “Vet mamma det? Hvar då, hvar? säg fort!“

“Det vet du allt sjelf, mitt barn,“ sade modern. “Tänk väl efter.“ Hans stod ett ögonblick tyst och undrande, men snart ljusnade hans ansigte, och han utropade gladt: “ack jo, jag vet! Gud kan nog skaffa mig känger.“ Och så sprang han ut ur rummet.

Hans moder följde honom sakta och, stående obemärkt af honom, såg hon honom knäböja och hörde, huru han bad: “käre Gud, mamma har inga pengar, och mina fötter äro så kalla och våta. Jag behöfver så väl ett par känger på fötterna. Käre Gud, låt mig få det för Jesu skull, Amen!“ Detta var allt, men han upprepade ofta denna lilla bön, och det bästa var, att han väntade på bönhörelse.

Dag efter dag förgick, men Hans förlorade ej modet. “De komma nog, mamma,“ sade han ofta, “Gud ställer nog om det.“ Mer än en vecka der-efter kom fru Kämpe, en bekant till Hans moder, och frågade, om ej Hans ville komma med henne hem, och helsa på hennes barn. Hans tänkte på

sina trasiga känger och tvekade, ehuru han mycket gerna ville följa med.

Det beslöts emellertid att Hans skulle få gå med fru Kämpe; och så begåfvo de sig åstad. Då de gått ett litet stycke, utropade den främmande frun: "men Hans, se på dina fötter! Det går aldrig an. Du förfryser dem ju alldeles. Hvarför går du ut med sådana känger?" — »Jag har inga andra," svarade Hans rodnande. "Har du inga andra?" frågade frun förvånad. "Nej, mamma har ej råd att köpa; men jag får snart ett par ifrån Gud, för jag har bedt Honom."

Tårar fyllde fru Kämpes ögon, hon vände om, gick in i en skobod nära derintill och sade: "se här, nu skola vi välja ett par känger, som passa åt dig." Det var snart gjordt, och Hans strålade af glädje.

Då Hans fram på eftermiddagen kom hem, rusade han tvärt i famnen på sin mamma och ropade öfverljudt: "se mamma, nu har Gud skickat mina känger. Det var fru Kämpe, som köpte dem; men det var ändå Gud, som hörde, när jag bad Honom — och Han sade nog åt henne."

När Hans lagt sig att sofva, och ljuset var släckt, hörde hans moder, huru han halfhögt sade: "käre Gud, jag är så glad åt mina känger. Tack för att jag fick nya känger och slipper att frysa. Hjelp mig att vara snäll. Amen."

Muraren.

Dag börjar arbeta, när dagen blir ljus,
jag murar på fastan grund ett hus;

få flitigt lägger jag sten på sten,
se, långt har jag hunnit ren!

Wäl egaren slumrar i godan ro;
nu, medan jag murar hans trygga bo,
jag re'n i tanken det färdigt ser
och nöjd i hoppet ler.

Af regnet badadt, af solen tyst,
mitt verk det höjer sig, stort och tyst.
Men blir mig bröstet för fullt en gång,
då ljuder så här min sång:

"du menskobo,
som bygges opp,
hys frid och ro,
göm tro och hopp!

Blif boning kär
för barnen små!
I fönstret här
skall husmor stå.

På denna hård
skall ligga glöd;
snart hemmets werld
blir warm och röd.

Oj kolden fann
en springa der;

en lycklig man
 skall trivas här.

Att hvad jag gaf,
 han fröjdar sig,
 när i min graf
 jag hvilat mig.

Den ringe kan
 bli tempelsten,
 en gång och han,
 i nådens sten.

Min qväll är skön;
 jag får, fast trött,
 min arbetslön
 och somnar sött."

Men — ännu ha vi ej hunnit dit.
 Nu gäller att verka med kraft och flit.
 Först sent, då solen ej mer jag ser,
 min murstef jag lägger ner.

Anders och hans hund.

1.

Anders var 12 år gammal. En smittosam sjukdom hade beröfvat honom både fader, moder och en liten syster. Han skulle nu lemna sina föräldrars gamla stuga och följa med sin morbror, som

egde en bondgård några mil derifrån. Morbrodern hade nämligen åtagit sig att gifva honom kläder och föda, tilldess han kunde sjelf förtjena sitt bröd. Anders skulle under tiden vakta hans kreatur och dessutom göra honom den nytta, han kunde. Han var tidigt van vid arbete, hvarföre detta ej gjorde honom något bekymmer; men hans morbror var en hård och sträf man, som icke talat ett enda vänligt ord till honom. Det var derföre icke utan bekymmer och oro, som Anders tänkte på sin framtid. "Ack!" sade han för sig sjelf, "nu finnes det ej någon i verlden, som håller af mig; jag är en öfvergifven stackare." I detsamma kände han något, som sakta stötte till honom, och då han vände sig om, för att se efter, hvem det var, fick han se sin faders store svarte pudel, Karo.

"Är det du?" sade han; "ja, du håller nog af mig, det vet jag; men du kan inte hjälpa mig, och hvad skall det nu blifva af dig, då jag reser bort? — Du är då lika öfvergifven som jag. Ja, om vi båda finge vara tillsamman, så kunde vi ändå hafva en liten tröst af hvarandra."

När derföre tiden var inne, att Anders skulle bort, tog han mod till sig och bad sin morbror, att han måtte få medtaga hunden; han glömde dervid icke att berätta, huru klok och snäll Karo var, och försäkrade, att han nog skulle förtjena sin föda. "Kan aldrig komma i fråga," fick han till svar. "Har jag icke nog af dig; skulle jag också få den utsvultne hunden på köpet!" — Vid dessa ord gaf morbrodern Karo ett slag med piskan och körde sin väg med Anders. Den trogne hunden sprang efter vagnen; men när Anders morbror märkte

detta, slog han efter honom med piskan; och då Karo ett par gånger blifvit på detta sätt bortjagad, syntes han ej mera till.

2.

Om aftonen kom Anders till sitt nya hem. Hustrun i huset var ej vänligare, än mannen. Sedan de ätit qvällsvard, sade hon åt Anders, att han, så länge det var sommar, alltförväl kunde ligga på litet hö i stallet. Hon visade honom vägen dit och svarade knapt på hans höfliga "god natt".

Innan Anders lade sig till ro, bad han Gud innerligt, såsom han lärt hos sina föräldrar. Der-af kände han sig styrkt och tänkte: "Gud öfvergifver ingen af sina skapade varelser." Då han nu höll på att somna, hörde han ett sakta tjutande utanför stallet. Han lyssnade och gick till stalldörren; det var Karo. Hunden sprang upp på honom, lade sina framtassar på hans skuldror och var på väg att kasta omkull honom af idel glädje. Anders var lika glad, som hunden. "Ja", sade han, "liksom jag hoppas, att Gud icke öfvergifver mig, så skall jag icke häller med min vilja öfvergifva dig."

Derefter lade han sig ned i höet och inslumrade lugnt vid sidan af den trogne hunden.

Nästa morgon lockade han hunden med sig genom staldörren och ut på gården. Anders åt den dagen helt litet af det bröd, han fick, men gömde det öfriga åt Karo. Om eftermiddagen, då husbonden gick ut, fick han se hunden, som gick bredvid gossen. Då nu Anders kom hem om aftonen, fick han snäsor både af husbonden och hans hustru; den

förre sade, att han nästa morgon skulle låta dränka eller slå ihjäl hunden. Anders vågade ej säga något, och det var med mycken oro, som han om aftonen lockade sin gode vän in i stallet. "Stackars Karo," sade han, "man vill dränka dig, för det att du ej vill öfvergifva mig." Sålunda stod han en liten stund och funderade; derpå tog han den lilla handduken, som inneslöt all hans egendom, utom hvad han hade på sig, och sade helt förnöjd: "kom, kom, Karo! låt oss gå vår väg! Jag vill icke vara hos människor, som vilja slå ihjäl dig." — Der- efter smög han sig med hunden ut genom bakport- en, och så skyndade de båda bort så fort, de förmådde.

3.

Då gossen och hunden voro komna ett stycke ifrån huset, stannade Anders en stund, både för att hvila sig och för att tänka på, hvart han skulle taga vägen. Till sin födelseort ville han icke gå. Han kunde lätt begripa, att morbrodern skulle igenfinna honom der, hvarföre han beslöt att gå åt motsatt håll, och tänkte: "då jag nu är kommen ett godt stycke härifrån, skall jag gå från hus till hus, till dess jag träffar någon, som vill taga både mig och Karo i sin tjänst."

Härpå gick Anders raskt framåt. Han vandrade hela natten öfver skog och äng. Emot morgonen blef han sömnig. Han lade sig derföre till hvila vid en höstack och sof mycket lugnt, emedan han visste, att Karo nog skulle försvara honom, om någon ville göra honom något ondt.

Solen stod redan högt på himmeln då han vak-

nade. Anders gned sig i ögonen och visste icke, hvar han var; men då han såg hunden, som stod, hviftande med svansen, vid hans sida, kom han ihåg allt och tackade Gud, för det han hade åtminstone en vän i verlden.

Anders och Karo begåfvo sig nu åter på väg; men då gossen gått ett stycke, kände han, att han var hungrig, och förmodade att hans hund var likaså. Anders plockade några rågax och tuggade på kornen, men deraf blef han ej mätt, och till Karo hade han intet att ge. Att tigga var han ej van, och drog sig i det längsta för att göra det; men nöden dref honom slutligen dertill. Han gick då in i den första gård, till hvilken han kom, och bad om ett stycke bröd, hvilket han äfven fick, och gaf hunden hälften deraf. Ehuru han blygdes deröfver, gick han under vägen in på flere andra ställen och uppehöll på det sättet sitt och hundens lif för den dagen.

4.

Ännu hade Anders icke vågat söka sig tjänst, emedan han fruktade, att han var för nära morbroderns gård. Den andra natten tillbragte han på samma sätt, som den första. Nästa morgon tänkte han, att nu var han nog kommen så många mil bort, att han väl kunde våga uppsöka något ställe, der han kunde förtjena sitt bröd med arbete, i stället för att tigga.

Men det gick ej så lätt, som han trodde. Hunden ville ingen hafva; eller ock fruktade de, att Karo skulle jaga fåren eller bita gässen, som Anders skulle vakta. På några ställen måste han

höra, att han måtte vara en förnäm herre, som kunde hålla sig hund; men det värsta var, att, då han på tillfrågan ej vågade säga, hvarifrån han kom, hotade de att föra honom såsom en landstrykare till länsmanen. Derföre blef Anders mycket rädd och vågade nu knapt gå in i något hus. Emellertid hade han äfven den dagen fått bröd på flere ställen, och de båda vännerna tillbragte jämväl följande natten under bar himmel.

Nästa morgon gick Anders landsvägen framåt, der han trodde sig kunna vara mera säker. Då han tiggat ihop några slantar, gick han in på en gästgifvaregård och köpte sig litet bröd; men det var långt ifrån tillräckligt för honom och hunden. Han insåg då, att detta ej kunde bära sig i längden. "Vi måste skiljas åt Karo," sade han; "men jag vill först försöka, om jag kan skaffa dig en herre, som vill försörja dig; sedan får det gå med mig som det kan."

Mycket folk kom in på gästgifvaregården, och Anders frågade hvar och en, som såg någorlunda vänlig ut, om han ville köpa hans hund. — "Ja," sade han, "ni skall få honom för ingenting, om ni vill ha honom och vara god och snäll emot honom." — Men ingen ville hafva Karo.

5.

Fram emot aftonen kom slutligen en ung man ridande, som skulle färdas en lång väg om natten. Han fick lust att lägga sig till hunden och gaf Anders två riksdaler för honom. Derefter gick den främmande in på gästgifvaregården, för att spisa aftonvard, och Anders drog hunden in i rummet.

Den främmande lät strax intaga både kött och ben åt Karo, och Anders skyndade sig ut.

I stället för att skaffa sig sjelf mat, satte Anders sig i en vrå och grät; men tröstade sig något vid den tanken, att hunden nu vore försörjd. Slutligen gick han in i drängstugan på gästgifvaregården för att skaffa sig någon föda. Knapt var Anders inkommen, förr än han fick höra hunden skälla utanför dörren. Den främmande ville rida sin väg; men Karo ville icke följa med honom, utan skrapade på dörren och ville in till Anders. Den främmande lockade på honom; men det hjälpte icke.

Då gick Anders till främlingen och sade: "jag har till all lycka ännu icke använt edra penningar; der har ni-dem åter; jag märker att jag och Karo icke kunna skiljas. Tack, käre herre! för er godhet emot hunden!"

Den unge herrn såg förundrad på gossen, som såg helt fattig och öfvergifven ut. "Du har visst icke fått någon mat i dag?" sade han. "Nej," svarade Anders. "Nå, så behåll då både penningarne och hunden", tillade mannen och red sin väg. Anders tackade i sitt hjerta både Gud och den unge mannen, åt sig derefter riktigt mätt, och den natten sofvo både han och Karo under tak.

6.

Nästa morgon stod han upp, väl till mods. Den lycka, han haft aftonen förut, hade ingifvit honom nytt hopp. Han hade försett sig och Karo med en god frukost af mjölk och bröd, och gick derefter landsvägen framåt med sin hund. Då de gått en stund, kommo de till stranden af en stor

vacker sjö. Karo hade mycken lust att gå i vattnet, och Anders hade icke heller något emot att bada. Anders, som lärt Karo att apportera (d. v. s. upptaga saker) i vattnet, hopvecklade sin näsduk, kastade ut den i sjön, och Karo simmade strax efter den. Härmed roade nu Anders sig flera gånger.

Ändtligen tröttnade gossen vid leken och ville gå vidare. Men i detsamma fick han se ett stort sällskap af välklädda personer, som kommo roende i en liten vacker båt. Han tänkte då: "hvad det måtte vara roligt att ro så der på den lugna sjön." — Det var något som han aldrig försökt.

Ungdomen i båten hade mycket roligt, pratade och skrattade, ju närmare de kommo land; men då några reste sig upp och andra sutto stilla, började båten att vicka. En liten flicka, som låg framstupa och lekte med vattnet, förlorade, vid båtens vickning, jämnvigten och föll dervid i sjön. De öfriga uppgåfvo ett högt rop, och Anders skrek med, isynnerhet då han såg, att de i förvirringen aflägsnade sig ifrån barnet, i stället för att närma sig det.

Men i ögonblicket föll det nu Anders inn, att Karo kunde apportera. "Pil!" ropade han, i det han låtsade som om han kastade näsduken i sjön. Genast simmade hunden ut i vattnet, men i stället för att, såsom han var van, nappa i näsduken, tog Karo tag i den lilla flickans kjortel, simmade i land med henne och öfverlemnade flickan åt Anders, som gått ut ett stycke i vattnet för att emottaga henne. Anders hade aldrig i sin lefnad varit så glad. Han höll barnet högt upp i luften och ropade till folket i båten att hon lefde. Genast rodde de alla till land, och skyndade fram till

Anders och den lilla flickan, som snart återfick sanningen. Nu blef det en glädje utan like; den ena efter den andra af de förnåma fruntimmerna klapade Anders och äfven Karo, så våt han var, och Anders visste knappast om han drömde eller var vaken.

7.

En stund derefter kom en stor präktig vagn, uti hvilken sällskapet satte sig upp. Anders och Karo skulle också följa med; men Karo tyckte mera om att springa bredvid vagnen. De kommo till en stor herregård och stego in i rummen, hvilka voro så fina att Anders aldrig sett dess make.

Den lilla flickans fader, som var en förnäm och rik grefve, frågade nu Anders hvad han hette och hvarifrån han kom. "Ja, det skall jag nog säga, om ni lofvar mig att icke skicka mig tillbaka till min morbror." — "Nej," svarade grefven, "jag skall ej skicka dig till någon, som du icke vill vara hos; men din hund måste du låta oss behålla; jag skall allt betala den så att du må finna dig belåten." — "Nej, tack! Det kan jag icke samtycka till," svarade Anders; »jag och Karo hafva lofvat hvarandra att ej skiljas åt." — Och så berättade han dem hela sin och Karos historia. Då sade grefven: "nåväl, min gosse; I skolen ej skiljas åt, utan stanna kvar båda två."

Anders blef deröfver så hjertans glad. Han gick fram och tackade grefven, gick sedan och klapade Karo och sade till honom: "Gud har sörjt väl för oss båda öfvergifna stackare!"

Grefven underrättade Anders morbror om saken, och fick gerna hans medgifvande att på sin

bekostnad låta uppfostra gossen, som med tiden blef en duglig och förmögen bonde. Karo, den trogne hunden, vårdades väl och slapp att skiljas från sin vän.

Bön för barn.

Milde Jesu! Du, som sade:

»låter barnen till mig gå»;

Du, som händern på dem lade —

Du välsignar än de små.

Sjelf ett barn till Herrans tempel

bars Du i Din moders famn.

Låt mig minnas Ditt exempel

från den stund jag mins Ditt namn!

Nämnd i dopet bland de Dina,

låt mig växa upp som Din!

Låt den knoppen ej förtvina,

som Du sjelf har ympat in!

Hjelp min hog att tidigt lära,

tidigt älska Herrans ord,

att en dag bland Dina kära

jag må helgas vid Ditt bord!

När jag sen går in i verlden,

låt Din ande följa mig,

att ej lasten eller flärden

drar mig från den rätta stig!

*Till en glädje för de mina
låt mig vandra all min tid,
och der ljusens änglar skina,
möta dem i evig frid!*

Den fula handen och den wackra handen.

"Nu ska' ni få höra!" sade farmor till Peter och Lotta, som sutto på golfwet framför spisen i fulla eldskenet och nyfiket stirrade med ögonen mot gumman, som satte sig midt emot dem i skuggan. Mor grädde ärtmjölsspannkakor, far satt wid sin slöjdbänk; men alla lyddes de på farmor när hon omtalade följande berättelse:

1.

"Det war en gång en ung bonddräng som gifte sig med en ung pigga; hon hette Greta och han hette Swen. Ni må tro att det war ett grannt bröllop. Hon war kronbrud och kläddes i prestgården, och war så grann, så grann, att folket trängdes för att få se henne. Och hon war så fin och rar der hon red i brudskaran med stor bröstbuket och två spelmänner framför. Och så foro de till kyrkan och wigdes der, och så foro de hem till Swens föräldrar och der war ett stort kalas. Sedan drogo de nygifsta in i deras egen stuga; ty de hade en egen stuga med två kamrar och framför stod ett rönträäd, der foglarne sjöngo, och en ladugård hade de både för ko och får och grisar, och husgeråd hade de och mat fulltopp. Så mycket hade de fått med sig af föräldrarne.

Och Swen och Greta woro mycket glada och sade: "nu ska' wi göra oss goda da'r och riktigt förnöja oss af lifwet." Och så började de att äta och dricka och sofwa om nätterna långt in på morgonen och lade sig om dagen också att sofwa. Men inte blefwo de muntrare för det, utan bara sömnigare, och gäspade hela dagen.

En wacker dag, just som de skulle äta qwällsward, så fingo de se komma in i stugan — men om det war genom dörren eller genom fönstret, det sågo de intet — en stor, ful, swart hand med långa fingrar. Den fula handen tog skålen med wällingen och bar den bort midt för deras näsor, som blefwo så långa, så långa, må ni tro, att de kunde hafwa stött emot hwarandra, om inte både Swen och Greta hade fallit baklänges af bara förskräckelse, när den stora fula handen kom och tog bort deras qwällsward och förswann med den: ingen kunde begripa huru. Men de sade: "wi ska' inte bry oss om det, utan lägga oss att sofwa, och så är det i morgon lika godt." Och de lade sig, men hade swårt att sofwa, ty uswen satt i rönträdet och skrek: "uh, hu, hui", och de tyckte, att den fula handen stökade i stugan, men det war så mörkt, att de ingenting kunde se. Slutligen somnade de likwäl.

Följande morgonen när de wakenade, war det stora dagen, och då sade mannen: "gå nu upp hustru och koka kaffe." Och hustrun gick, gjorde eld, men just som hon skulle taga kaffepannan, hwad tror ni hon fick se? Jo, den der stora fula handen, som grep i handtaget på kaffepannan och for ut med den i ett huj, som om det varit genom wäggen. Nu blef mannen mycket ond och knöt näfwen och sade: "ja, kom du bara en gång till, du fuling, så skall jag klämma dig så du skall minnas det; och nu går jag till länsman, jag." Och han steg

upp, klädde sig och wille ta sin helgdagsrock; men då han skulle ta ned den från spiken, kände han att i rocken drog någon, som war starkare än han, och när han såg sig om, se! då war det fula stora handen, som höll i hans rock och behöll den också och förswann med den, innan Swen hunnit begripa huru 'det gick till.

Så här gick det nu hwar enda dag. Hwar enda dag kom den fula handen in i stugan och tog bort något, än mat, än kläder, än husgeråd. Och nu började man och hustru bli mycket ängsliga och de tänkte: "hur skall det gå?" — En dag hörde de kon råma och så fingo de se den fula handen, som drog henne wid hornen inåt skogen. Och kon, stackare, war så mager och såg sig så ängsligt om efter den unga hustrun, under det hon förswann i skogen. Då begynte Greta bitterligen gråta; men mannen wille inte "se på det eländet", sade han, började dricka ur bränwinsflaskan och derefter somnade han så tungt, som om han warit död.

Greta war mycket mycket bekymrad och satt nu och wiste sig ingen råd mer. "Jag har ingen mjölkttår mer att sätta för min man! Hvad skall jag ge honom att äta?" — Och hon tänkte mera på mannen än på sig sjelf, ty hon war i botten en god och beskedlig menniska. Som hon nu gret och såg upp till himmelen och bad Gud om råd, tyckte hon att hon hörde en fögel i trädet sjunga:

"flit förwärfwar bröd,
flit fördrifwer nöd,
kommer wackra handen in,
så far fula handen ut."

2.

När Greta hörde denna besynnerliga sång, föll det som fjäll från hennes ögon och hennes hjerta blef lät-

tare. Hon borttorkade sina tårar, tog spinnrocken fram ur wrån, der den, med lintotten på, stått bortglömd i flera veckor, och begynte spinna, spinna: "furr, urr, furr, urr". Hon tyckte det hördes så roligt. Hon hade nästan glömt huru roligt det war. "Hwad är det för rolig musik?" frågade mannen i det han wakenade. Och nu berättade hustrun för honom huru hon varit till mods och huru fogeln sjungit i trädet och hur hon tänkt att om de begynte arbeta, så kunde det bli annorlunda med dem. Och han ref sig bakom örat och tänkte att det kunde wara någonting i det der, och så steg han upp, tog hustrun i famn, och de lofwade hwarann att de skulle begynna att lefwa på annat sätt. Hela dagen arbetade Swen och Greta hwar på sitt håll, och hela dagen syntes ej den fula handen till och tog ingenting ifrån dem. Men sannt är, att de icke håller hade mycket att taga, ty så hade den fula handen grasserat. De hade qwar bara en enda gryta och litet potatis i en korg, men intet bröd. När den unga hustrun om aftonen kokade potatisen i grytan, sade hon: "tänk om den fula handen nu kommer och tar grytan med!" Och hon war i stor ångest. Men nej, ingen ful hand såg hon komma, och när potatisen war kokt och hon skulle sätta den på bordet, se! då fick hon se en liten hwit wacker hand, som lade en brödfaka wid hennes tallrif och en wid Swens. Och fogeln i trädet sjöng:

"lit förwärfwar bröd,
lit fördrifwer nöd;
dröjer wackra handen inne,
så blir jula handen ute."

Greta blef så glad, så glad, att hon så när hade släppt potatisen ner på golfwet för att springa fram och tynsa den lilla hwita handen; men den förswann i det=

samma, och nu kom mannen in från sitt arbete, bärande en stor börda med, och hustrun berättade med glädjetårar hvad hon hade sett. Och han blef också hjertans glad, och de satte sig ned att äta. Och på många, många dagar hade maten icke smakat dem så väl. De kände sig lyckligare än på länge och tackade Gud.

Och nu blef det ett helt annat lefverne i huset. Hvar morgon stego Sven och Greta upp bittida och arbetade hela dagen, så att de ibland woro så trötta, så trötta; men så hade de ock en uppmuntran, ty hvar dag kom den wackra handen in med några af de saker, som den fula handen hade dragit bort; ja, en wacker dag satte den kaffe pannan i spisen och hängde Swens helgdagsrock upp på spiken. Men det allra roligaste war, att de en afton fingo höra ett råmande utanför fönstret. "Min koska, min koska, min rara Majros", ropade Greta och sprang ut. Och se: det war riktigt Majros, som kom igen, och som den wackra handen förde wid hornen, och som såg på Greta med så stora, wänliga ögon och råmade förnöjligt. Greta kunde knapt sofwa den natten, så längtade hon att få stiga upp om morgonen för att ge kon foder, smeka och mjölka henne.

Och så hade nu Sven och Greta blifwit allt flitigare och arbetsammare. Deras lilla hem blef med desamma allt trefligare, och inom några år woro de icke allenast wälbergade, utan så förmögna att de äfwen kunde hjälpa andra. Och aldrig mer sågo de den fula handen inom sitt hus."

"Ser ni, barn", sade farmor, "den der stygga, fula handen, det war nöden, som drar allting ur huset när lätjan kommer der in och frosseri och slarf; och den

snälla, wackra handen, det war fliten, som drar allt
godt till huset och gör att trefnad och wälmåga bo
derinne. Ty

lätja föder sorg och nöd
och ger aldrig dagligt bröd.
Men se slit gör vinden röd
och ger bröd i öfwerflöd.

Lätja skadar kropp och själ,
slit bekommer båda wäl.
Slit gör munterhet och fröjd,
lätjan den gör ingen nöjd."

Peter och Lotta hade så uppmärksamma lyssnat på
gamla farmors berättelse. Mor hade gräddat ärtmjöls-
pannkakorna och alla samlades nu omkring bordet för
att äta qwällsward. Mannen och hustrun de nickade
åt hwarandra och logo såsom wille de säga: wi känna
den der historien, wi!

Var arbetsam!

*Var arbetsam! I nyttans värf
ditt mod, din kraft sig dane;
vet, lätjan är din själs förderf,
din oskulds vissa bane:
då pligten är
så lätt, så kär
för den vid bördan vane.*

*Var arbetsam! Guds hjälp ej dröjt,
för dem Hans bistånd skatta.*

De händer, du mot himlen höjt,
 med kraft i verket fatta;
 och bönen gör
 dig arbetsför,
 när händern blifva matta.

Var arbetsam! Men se ej blott
 uppå ditt eget bästa.
 Gör alltid rätt, gör gerna godt,
 haf ömhet för din nästa.
 De hulpnas bön
 skall frid och lön
 vid dina mödor fästa.

Var arbetsam! Men blott de dar,
 då Gud dig böd arbeta:
 den sjunde dag Han helgat har
 att Herrans sabbath heta.
 Då bör din själ
 sitt högre väl
 begrunda, se och veta.

Ditt verk du både sist och först
 med Guds behag förlike.
 Blif hållre, än på jorden störst,
 den minste i Guds rike.
 Ett enda här
 nödvändigt är:
 för det allt annat vike!

L j u s e t.

Det var julafton, dagen före denna sköna högtid åt hvilken alla, både unga och gamla, glädja sig. Egaren till en gård, som låg en bit från sockenkyrkan, hade lofvat sina små barn att de skulle få följa med sin mamma och honom till julottan dagen derpå.

Såsom vi veta, infaller juldagen på den 25:te December, således just under den kallaste tiden af året. Dagarne äro korta, nätterna långa, det blåser, fryser och snöar; det är den gladaste högtiden, som kommer såsom en tröst under den dystraste årstiden.

Barnen lade sig tämligen tidigt på aftonen för att kunna uppstiga tidigt. Morgonen kom, och klockornas ljud, som kallade folket till templet, väckte äfven de små ur deras sömn. "Nu ringer det till julottan," ropade Axel, den äldste bland syskonen; och så skyndade sig alla upp, klädde sig så fort som möjligt, fingo hvar sin smörgås och en mugg varm mjölk samt påtogo derefter sina kappor, vantar och mössor och begåfvo sig, jämte föräldrarne, på väg till kyrkan.

Ute var det ännu helt mörkt, ja, så mörkt att man knapt kunde se ett par alnar framför sig. Fastän den lilla familjen var mycket noga bekant med vägen, var det dock icke så lätt att taga sig fram i mörkret. Susanna, Axels syster, kände sig just litet förfärad. Hon slöt sig tätt intill sin mor och höll hårdt i hennes hand. Huru mycket hon än spärrade upp ögonen, såg hon dock ingenting annat än natten. Hon hörde rösterna, men kunde

ej urskilja personerna som talade. Den stora gårdshunden, Trogen, som följt med, sprang fram och tillbaka och småskälde. Detta skrämde ock lilla Susanna och hon sade slutligen till sin bror: "jag tycker inte om mörkret; man ser ju hvarken hvad man gör eller hvart man går."

Sedan de gått en liten stund, kommo de till en bondgård, som låg vid vägen. Bonden begaf sig med de sina till julottan, och en af hans drängar bar en lykta i handen. Ehuru ljuset i lyktan icke just brann så särdeles klart, upplyste dock dess sken vägen något, och Susanna sade förtjust till Axel: "ack! hvad ljuset är skönt!"

Klockorna klingade alltjämt; småningom nalkades man kyrkan; slutligen var man framme. Utanför såg man genom kyrkans fönster att den var rikt upplyst, men när barnen kommo in i kyrkan blefvo de alldeles förvånade. Det var så mycket ljus, så mycket ljus. De kunde knapt se för bara ljus. De fyra stora ljuskronorna, som hängde i mellersta hvalfvet, voro alldeles fullsatta med ljus och på altaret brunno ljus i höga stakar. På läktaren var en tät rad med ljus, vid hvarje bänk brann ett ljus. Ja, hvart man såg, såg man ljus. "Ack, hvad ljuset är skönt, hvad det är skönt," upprepade brodern och systemen helt tyst.

Bänkarne voro öfverfulla med folk. Det var hufvud vid hufvud. Barnen hade aldrig sett så mycket folk på en gång. Med möda kunde man skaffa sig plats. Slutligen kommo de fram i faderns bänk, folket makade åt sig, och så fingo de sitta allesamman. När de så satt sig, lutade sig modern till barnen och sade: "I minnens ju, barn, hvad jag

sagt er om julottan och hvarför man har julotta?“
 “Ja,” svarade Axel, “det är därför att vår Fräl-
 sare Jesus Kristus blef född om julnatten.“ — “Och
 det är Hans födelse,” inföll Susanna, “som vi fira i
 julottan.“ — “Ja,” sade modern, “Han är jordens
 ljus och Han har gjort lifvet ljust för oss. Derför
 tända vi ljus vid åminnelsen af Hans födelse.“

Nu började orgelns toner och hela församlin-
 gen uppstämde:

Var helsad, sköna morgonstund,
 som af Profeters helga mun
 är oss bebådad vorden!
 Du stora dag, du sälla dag,
 på hvilken himlens välbehag
 ännu besöker jorden!
 Unga
 sjunga
 med de gamla;
 sig församla
 jordens böner
 kring den störste af dess söner.

Härefter höll prostén en predikan och talade
 om det kära Jesusbarnet och om den kärleksrike
 Guden och om allt det stora och goda som jul-
 högtiden innebär. Efter predikan sjöngs en psalm
 och folket började gå ut ur kyrkan. Axel och
 Susanna började nu att tänka på hemfärden och
 sade till hvarandra: “hvad det skall vara mörkt
 och svart derute, nu när vi komma ifrån alla dessa
 ljusen!” Men huru stor blef icke deras förvåning
 då de kommit ut och märkte att himmelen var lik-
 som öfversållad med klart tindrande stjernor, och
 att månen kastade sina strålar öfver jorden, utan
 att skymmas af ett enda moln. Denna gång före-

föll vägen mycket kort för barnen och snart voro de hemma.

Juldagen blef utmärkt vacker. Solen lyste med all sin glans. Barnen hade ju många gånger förut sett den klara, sköna solen, men de tyckte sig aldrig hafva sett den så härlig som i dag. De hade mörkret i så lifligt minne; de hade så nyligen erfarit den stora skilnaden emellan mörkret och ljuset. När därför barnens föräldrar kommo in för att gemensamt spisa frukost, sprungo både Axel och Susanna emot dem och utropade med den innerligaste glädje: "ack! hvad Gud är god som gifvit oss det kära, sköna ljuset!"

"Ja, mina barn," svarade fadern, "Gud är visst god; allt ljus kommer från Honom, solens ljus lika väl som ljuset i våra själar!"

Julsång.

Det är högtid igen,
 ty vår himmelske vän
 kommer åter som gäst till vårt bo;
 därför tända vi må
 våra juljus och så
 Honom möta med kärlek och tro.

Sjelf ett barn Han ju är
 och de små har Han kär,
 Han har gifvit sig ut ock för dem.
 Fastän härlig och rik,

blef små barnen Han lik
 för att föra dem upp till Sitt hem.

Derför sjunga vi nu
 gladt vår julsång — och Du
 o vår Vän, lär oss sjunga den så,
 att ur helgade bröst
 med en renare röst
 i Din himmel vi sjunga ock få!

Rågkornet.

Tag ett rågkorn i handen och betrakta det. Du håller då i handen någonting lefrande. Detta förundrar dig kanske; du håller kornet till örat, — det ger ej minsta ljud ifrån sig; du lägger kornet på bordet, — det rör sig icke från stället; det kännes hvarken varmt eller kallt — och likväl är deruti förborgad en ganska stark lifskraft.

Man har försökt att sätta i jorden rågkorn, som varit 200 år gamla; och se, — efter några dagar hafva gröna och friska broddar uppkommit, alldeles lika dem, som uppkomma af rågkorn, skördade för 1 år sedan. Hade kornet icke haft lif, så skulle det ju hafva förmultnat i jorden och aldrig kommit upp.

Ehuru du ej med din hand kan känna kornets värme, har dock den gode Guden förlänat det lilla kornet så mycket deraf, att det ej fryser, icke ens i den hårdaste vinter. Fastän du ej kan se det med ditt öga, har dock den him-

melske Fadern i kornet nedlagt ett frö, hvarur uppkommer ett strå, så långt som en fullväxt menniska, och i stråets topp ett ax, ofta fylldt med hundrade sädeskorn, lika det, som blifvit nedlagt i jorden.

Rågkornet är en stor Guds gåfva. Af denna sädesart males nämligen till största delen det mjöl, som användes till bröd. Rågbrödet är en mycket sund husmanskost, som vi alla både behöfva och gerna förtära; det är som en god vän, till hvilken vi alltid återvända utan att ledsna. I vidsträcktare mening innefattar ordet bröd allt hvad vi för det lekamliga lifvet behöfva; därför bedja vi ock: »vårt dagliga bröd gif oss i dag.»

Såningsmannen.

Nu har jag ändtligen kornet sått;
nu har jag gjort, hvad jag förmått.
Se nu i mildhet, Fader kär,
till lilla kornet här!

Låt molnet watta fältet, sen
låt solen komma med sitt sken:
då skall ju kornet wakna gladt
igen ur jordens natt.

Skall räta ut sin späda kropp,
skall lyfta litet hufwud opp,
skall sträcka gröna bladen små
upp mot Din himmel blå.

Handtverk.

Handtverk kallar man de sysselsättningar, genom hvilka man med sina händers arbete förädlar eller bereder råämnena till människans nytta, bekvämlighet och trefnad. Den skicklige handtverkaren är i besittning af en rikedom, som aldrig kan frångå honom — insigten i sitt handtverk.

Handtverksidkare äro: Bagare, Bokbindare, Boktryckare, Bryggare, Bundtmakare, Färgare, Garfvare, Glasmästare, Guldsmeder, Gördelmakare, Gelbgjutare, Gravörer, Hattmakare, Kakelugnsmakare, Kopparslagare, Kardmakare, Kammakare, Målare, Murare.

Dessutom finnas äfven: Nålmakare, Orgelbyggare, Paraplymakare, Plåtslagare, Perukmakare, Repslagare, Skräddare, Skomakare, Smeder, Sadelmakare, Snickare, Svarfvare, Snörmakare, Slagtare, Sockerbagare, Segelsömmare, Skorstensfjäjare, Svärdfjäjare, Tenngjutare, Tunnbindare, Urmakare, Vagnmakare m. fl.

Att i ungdomen lära sig någon handaslöjd, är alltid nyttigt, äfven om vi anse oss icke behöfva deraf begagna oss. Man vet ju icke huru framtiden kan komma att gestalta sig. Den rikaste kan blifva fattig; men har han under barnaåren lärt sig ett handtverk eller yrke, så kan han alltid försörja sig utan att ligga andra till last.

Linnea.

*Bland ljung och mossa i djupa skogen,
 der trasten sjunger från furens gren,
 der jorden aldrig har rörts af plogen,
 der står en blomma, en liten en,
 med rosenflammor på fina kinden
 och lilla hjessan mot jorden böjd.
 Hon strör sitt doft uti aftonvinden;
 men doftet stiger till himlens höjd.*

*Du unga flicka, bland glada vänner
 du ofta leker i skog och dal,
 den lilla blomman du säkert känner,
 Linnea, gömd uti granars sal?
 Ack! tag då henne till ditt exempel,
 var ren och enkel, som hennes knopp!
 Och böner stige från hjertats tempel
 likt blomsterdoftet till himlen opp.*

Tideräkningen.

Jorden är, liksom de öfriga himlakropparna, nästan klotrund. Att vi tycka henne vara platt som en bordskifwa, kommer deraf, att vi ej kunna på en gång öfwerse mer, än en högst obetydlig del af hela hennes bugtiga yta. Men någon torde vilja invända: huru är det möjligt att jorden är rund som ett klot, då hon ju har ofantligt höga berg och mycket djupa dalar?

Detta kunna wi göra begripligt för oss, om wi taga en boll eller ett litet klot och strö sandkorn derpå; bollen blir ju ändå rund, och klotet är ju ändå rundt, oaktadt alla dessa ojämnheter. På samma sätt är det med jorden och hennes största berg och dalar; de äro nämligen af omärklig storlek i jämförelse med hela jorden.

Jorden hwilar icke på något, utan hon swäfwar fritt i rymden, ungefär som om man kastar en boll upp i luften. Men kastar man en boll upp i luften, så faller han efter några ögonblick åter ned till marken. Så är det icke med jordklotet. Det swäfwar alltjämt i luften och går derunder rundt omkring den stora, klart lysande himlakropp, som kallas solen.

För att jorden skall hinna att gå en gång omkring solen, åtgår den tid, som kallas ett år. När 100 år förflutit, d. w. s. när jorden gått etthundra gånger omkring solen, då är ett århundrade eller **sekel** förbi. Det århundrade, i hwilket wi lefwa, kallas det nittonde seklet. Wi börja nämligen att räkna åren från **Jesu Kristi** födelse. Huru många gånger har jorden sedan dess gått omkring solen?

Men nu är det så bestäffadt, att när jorden går omkring solen, wänder hon sig många gånger omkring, alldeles såsom ett wagnshjul wänder sig omkring sin axel, när man för med wagnen. Den tid, som åtgår för jorden att en gång wända sig omkring sin axel, kallas ett **dygn**. Hwarje dygn består af en dag och en natt. Under det jorden en gång går omkring solen, wänder hon sig 365 gånger omkring sin axel. Af huru många dygn består således 1 år?

Ett dygn utgör 24 timmar; en timme är 60 minuter och en minut 60 sekunder. Sju dagar kallas en

veckor. Dagarnes namn äro: Söndag, Måndag, Tisdag, Onsdag, Torsdag, Fredag, Lördag.

Likasom jorden går omkring solen, så går också månen omkring jorden. Den tid, som månen behöfver för att en gång gå omkring jorden, kallas en månad. På ett år går månen 12 gånger omkring jorden. Af huru många månader består således 1 år?

En månad utgör 4 veckor och 2 eller 3 dagar. En dag och 52 veckor räknas för ett år. Månadernas namn äro: Januari, Februari, Mars, April, Maj, Juni, Juli, Augusti, September, Oktober, November, December. Antalet dagar i hvarje månad är följande:

Tretti dagar har November,
April, Juni och September,
Tjuguåtta en alle'n,
Alla de andra trettien.

Solen.

Solen är många, många gånger större än jorden. Att den för oss icke tyckes vara så stor, beror derpå, att den är så ofantligt långt borta ifrån jorden. Likasom jorden och månen, så är ock solen i det närmaste klotrund. Hon står sjelf stilla i rymden, men omkring henne röra sig jorden och flere andra himlakroppar eller hvad man brukar kalla stjernor. När man därför säger, att solen »går ned» om aftonen och »går upp» om morgonen, så är detta endast ett talesätt, hvilket betyder att det ser ut som om solen ginge ned eller upp. I verkligheten gör hon det icke.

Genom sina strålar både lyser och värmer solen. Om icke solen funnes, skulle vi här på jorden

hafva en beständig natt och en olidelig köld. Hvarken menniskor, eller djur, eller växter skulle då kunna lefva på jorden, utan allt blefve öde och tomt.

Men solen lyser icke lika klart och värmer icke lika mycket öfverallt på jorden. På somliga ställen är dagen längre och på andra kortare. På somliga ställen är det mycket kallt, ja så kallt att isen aldrig smälter och intet lefvande der kan uppehålla sig. Detta är vid de s. k. *polerna*. På andra ställen af jorden är det åter så varmt, att solstrålarne nästan bränna. Detta är vid den s. k. *eqvatorn*. Denna stora olikhet i värme och köld beror förnämligast derpå, att vid eqvatorn falla solstrålarne nästan alldeles lodrätt ned på jorden, men vid polerna deremot falla de mycket på sned.

Solsystemet.

Jorden är icke den enda himlakropp, som rör sig omkring solen. Om vi en stjernklar afton se upp mot himlahvalfvet, så varseblifva vi en oräknelig mängd med tindrande stjernor. Bland dessa är det många, hvilka likasom jorden gå omkring solen. De kallas med ett gemensamt namn planeter.

Några ibland planeterna äro mycket stora; ja, många gånger större än jorden. Andra äro mindre än jorden och ännu andra så små, att vi icke kunna se dem med blotta ögat. Den största bland dessa planeter kallar man Jupiter. Närmast honom i storlek är Saturnus, hvilken har

liksom två ljusa ringar omkring sig, den ene inom den andre. Sedan i ordningen komma Neptunus och Uranus; derefter den planet, på hvilken vi bo, Jorden, samt slutligen Venus, Mars och Mercurius.

Solen jämte alla dess planeter och de månar, som röra sig omkring hvar sin planet, kallas solsystemet eller planetsystemet.

När vi betrakta alla dessa af Gud skapade himlakroppar, då kunna vi förstå hvad konung David menar, då han i en af sina psalmer säger: »Lofver Herran I himlar, lofver Honom, sol och måne; lofver Honom, alla skinande stjernor! Ynglingar och jungfrur; de gamle med de unga skola lofva Herrans namn; ty Hans namn allena är högt!»

Regnbågen.

Svarje solstråle består af 7 färger: rödt, brandgult, gult, grönt, ljusblått, mörkblått, violett. När solstrålen brytes af en genomskinlig kropp, fördelar han sig i dessa sju färger, hwilka ganska tydligt framträda, då strålen brytes genom t. ex. ett trefantigt, slipadt glas. Ett sådant glas kallas **prisma**.

Om det nu inträffar, att ett regnmoln befinner sig emot solen, så brytas solstrålarne mot de genomskinliga regndropparne. Då synes för oss på himmelen det, wi kalla **regnbåge**, i hwilken just de ofwan uppräknade sju färgerna förefomma. När regnbågen wisar sig på förmiddagen, synes han blott i wester, och på eftermiddagen i öster. Swarpå beror detta?

Regnbågens betydelse få vi weta af den heliga skrift, Bibeln, der det heter: "Gud sade till Noah och hans söner: si, jag gör med eder ett förbund och med eder såd efter eder, att härefter skall ingen mer flod komma, den jorden förderfwa skall; och detta är tecknet till mitt förbund: min båge hafwer jag satt i skyn, och när så sker, att jag förer skyn öfwer jorden, så skall man se min båge i skyn. Och så skall jag tänka på mitt förbund emellan mig och eder och alla lefwande djur i hwart och ett kött, att icke mer skall komma flod härefter, den allt kött förderfwa skall."

Land och Vatten.

Jordytan är till största delen betäckt med *vatten*. Endast en fjerdedel af densamma är *land*.

De större vattenmassorna kallas *haf*; de mindre heta *sjöar* och *träsk*. Rinnande vatten från källor samt berg och höjder kallas *floder*, *strömmar* och *bäckar*.

De största hafven benämnas vanligen *verldshaf*. De äro 5 till antalet: *Norra Ishafvet*, *Atlantiska hafvet*, *Stilla hafvet*, *Indiska hafvet* och *Södra Ishafvet*.

De större landmassorna kallas *fastland*. Smärre delar af landet, som uppsticka här och der öfver vattenytan, kallas *öar*, *holmar*, *klippor* och *skär*.

Fastlandet är deladt i 5 stora delar, som kallas *verldsdelar*. De äro följande: *Europa*, *Asien*, *Afrika*, *Amerika* och *Australien*.

Skandinaviska halfön.

Ett i hafwet utstjutande land, som endast på en sida sammanhänger med fastlandet, kallas en **halfö**. Norr uti Europa finnes en stor sådan halfö, den s. k. **Skandinaviska**. Den omgifwes på tre sidor af haf. Dessa haf äro: Ishafwet, Atlantiska hafwet, Nordsjön, Stagerrack, Kattegatt, Östersjön och Bottniska wiken.

Skandinaviska halfön består af två konungariket: **Sverige**, vårt fädernesland, och konungariket **Norge**. Båda dessa riket hafwa samma konung. En lång bergskedja, **Kölen**, går på gränsen emellan de förenade rikena.

Man har brukat indela Sverige i tre stora hufvuddelar: **Swealand**, mellersta delen, **Götaland**, sydliga delen och **Norrland**, nordliga delen. Sedan äldsta tider har Sverige blifwit indeladt i 24 **landskap**. Sveriges största städer äro: **Stockholm**, rikets hufvudstad, **Göteborg**, **Malmö** och **Norrköping**. De största sjöarne äro: **Wenern**, **Wettern**, **Mälaren** och **Hjelmaren**; de största floderna: **Luleå elf**, **Angermanelfwen**, **Dalelfwen**, **Motala ström**, **Rissan** och **Götaelf**; de största bergen: **Sulitelma**, **Syltoppen** och **Taberg**.

Vester och norr om Sverige ligger konungariket **Norge**. Det utgör den bergigaste delen af Skandinaviska halfön. Des högsta bergstopp heter **Snohättan**. Norge är indeladt i sex stora delar eller s. k. **stift**. Dessa 6 stift äro: **Kristiania**, **Hamars**, **Kristiansands**, **Bergens**, **Trondhjems** och **Tromsö**. Derjämte är landet indeladt i 19 **Amt**. Rikets hufvudstad heter **Kristiania**. Bland de öfriga städerna i Norge äro **Bergen**, **Trondhem**, **Stavanger** och **Drammen** de största.

Sveriges landskap.

Lägg väl på minne,
 hjerta och sinne,
 hvad jag dig säger nu min vän!
 Då skall du finna,
 att du kan vinna
 mycket båd' nytt och nöjsamt än.
 Se på kartan! Det väl mödan lönar!
 Ser du landet fullt af vackra sjöar,
 berg och strömmar, floder, skär och öar?
 Sverige det heter, vårt fädernesland.

Kuster så långa;
 landskap så många:
 fyra och tjugo kan man se.
 Upland och Sör'mland,
 Vestmanland, Nerike,
 Värmland jämte Dalarne,
 Östergötland, Vestergötland, Dalsland,
 Bohuslän och Halland jämte Skåne,
 Blekinge och Småland, Öland, Gotland,
 ligga i Svea- och Götaland.

Fädernejorden
 längst upp i Norden
 stor del af året är så kall.
 Norrland, så bör du
 kalla det, hör du!
 Renen der trifs bland gran och tall.

*Gestrikland och Helsingland i söder
Herjedalen, Jämtland, Medelpad samt
Ångermanland, Vesterbotten, Lappland,
landskaper åtta, nu mins du ju det.*

Sveriges län.

Den mellersta delen af Sverige eller Svealand omfattar 6 landskap, hvilka åter äro fördelade i 1 öfverståthållarskap och 7 län. Det förre består af *Stockholms stad*; de senare äro: *Stockholms län*, som utgöres af östra delen af landskapet Upland, kallad *Roslagen*, och östra delen af landskapet Södermanland, kallad *Södertörn*. *Upsala län* utgöres af mellersta delen af Upland. *Södermanlands län* innefattar hela landskapet Södermanland med undantag af Södertörn. *Vestmanlands län* består af östra delen af Vestmanland samt nordvestra delen af Upland, som kallas *Fjerdhundra*. *Örebro län* innefattar hela Nerike, vestra delen af Vestmanland samt sydöstra delen af Värmeland, kallad *Karlskoga bergslag*. *Värmelands län* består af hela landskapet af samma namn, med undantag af Karlskoga bergslag. *Kopparbergs län* innefattar hela landskapet Dalarne.

Den södra delen af Sverige eller Götaland utgöres af 12 län, nämligen: *Östergötlands län*, som består af landskapet af samma namn. *Jönköpings län* omfattar nordvestra delen, *Kronobergs län* omfattar sydvestra delen, och *Kalmar län* omfattar östra delen af Småland samt ön Öland. *Gotlands*

län består af ön Gotland. *Blekinge län* utgöres af hela landskapet Blekinge. *Kristianstads län* omfattar nordöstra delen och *Malmöhus län* omfattar sydvästra delen af Skåne. *Hallands län* består af landskapet af samma namn. *Göteborgs och Bohus län* utgöres af hela landskapet Bohuslän samt en liten del af Vestergötland. *Elfsborgs län* omfattar hela Dalsland och södra delen af Vestergötland. *Skaraborgs län* består af norra delen af Vestergötland.

Den norra delen af Sverige eller Norrland består af 5 län: *Gefleborgs län*, som innefattar landskapen Gestrikland och Helsingland. *Vesternorrlands län* består af Ångermanland, med undantag Nordmalings socken, samt Medelpad. *Jemtlands län* innefattar hela Jämtland samt Herjedalen. *Vesterbottens län* utgöres af södra delen af Vesterbotten, södra delen af Lappland samt Nordmalings socken af Ångermanland. *Norrbottens län* består af norra delen af Vesterbotten, äfvensom norra delen af Lappland.

Vi finna således, att Sveriges hela rike med afseende på styrelsen inom de särskilda orterna indelas i ett öfverståthållarskap och tjugufyra län. Högste styresmannen inom öfverståthållarskapet kallas *Öfverståthållare* och högste styresmannen inom hvarje län kallas *Landshöfding*.

Sveriges städer.

I vårt kära fädernesland finnas några och åttio städer. De städer, i hwilka länets högste styresman

bor, eller som man säger "residerar", kallas **residensstäder**.

Residensstäderna i **mellersta** Sverige äro följande: Stockholm, Upsala, Nyköping, Westerås, Örebro, Karlstad och Falun.

Residensstäderna i **södra** Sverige äro följande: Linköping, Jönköping, Wexjö, Kalmar, Wisby, Karlskrona, Kristianstad, Malmö, Halmstad, Göteborg, Wenersborg och Mariestad.

Residensstäderna i **norra** Sverige äro följande: Gefle, Hernösand, Östersund, Umeå och Luleå.

Vårt fosterland.

*Bevara Gud, vårt fosterland,
håll öfver det Din starkhets hand
och var dess hägn i strid som frid,
i sorgens som i glädjens tid!*

*Här se vi hvad oss mest är värddt,
allt hvad vi skatta dyrt och kärt;
ej fjerran fins en bygd, ej när,
som är för oss hvad denna är.*

*Gud, skydda detta kära land,
från sjö till sjö, från strand till strand!
Sänk öfver det din milda vård,
som sommardagg på rosengård!*

Naturens riken.

Gud har skapat himmel och jord med allt, hwad deruti är, både synligt och osynligt. Hwart wårt öga wänder sig, warseblir det ting, som den allsmåttige Guden frambragt. När man will gifwa dessa oräfneliga ting ett gemensamt namn, kallar man dem **naturen**.

Genom ett uppmärksamt betraktande af naturen lära wi öf bättré inse Guds allmakt, wisshet och godhet. Wi lära ock känna tingens beskaffenhet samt huru wi på bästa sätt skola bruka dem till wår och andras nytta. Vårda män, som sysselsätta sig med ett noggrannare utforskande af naturföremålen, kallas **naturforskare**.

För att åstadkomma en för öf lättfattligare öfwerfigt af den stora mångfalden af naturföremål på jorden, hafwa naturforskarne indelat desamma i wissa stora grupper eller s. k. **riken**. Dessa naturens riken äro tre: **stenriket**, **wärtriket** och **djurriket**. Alltefter de olika kännetecken, som ett ting har, hänföres det till ettdera af dessa trenne riken.

Alla liflösa ting, d. w. s. sådana ting, som icke hafwa lif, icke kunna tillwäxa, icke kunna röra sig, räknas till stenriket, eller såsom det ock kallas, mineralriket. Bland de lefwande tingen räknas sådana, som wäl kunna tillwäxa men icke röra sig från ett ställe till ett annat, till wärtriket; hwaremot de, som äfwen hafwa förmågan af fri rörelse, räknas till djurriket. Så t. ex. hör marmorn till stenriket, törnrosen till wärtriket, hästen till djurriket.

Stenriket.

Den, som riktigt vill lära känna de naturföremål, hvilka höra till stenriket, måste noga betrakta dem och gifva akt på deras form och färg, deras glans, genomskinlighet o. s. v. Vidare måste han pröfva deras hårdhet, se efter deras tyngd, undersöka, huru de förhålla sig till lukt, smak, värme, ljus o. s. v. Den, som så gör, skall snart finna, att Guds godhet, vishet och makt äro beundransvärda med afseende på dessa liflösa lika väl som med afseende på de lefvande naturföremålen.

De till stenriket eller, såsom det ock kallas, mineralriket, hörande tingen benämnas vanligen med det gemensamma namnet *mineralier*. Mineralierna äro af många slag och af mycket olika beskaffenhet. För att lättare kunna öfverse och ordna dem, brukar man derföre indela dem i större och mindre afdelningar, alltefter som de hafva vissa framstående egenskaper och kännetecken.

Somliga mineralier, t. ex. flinta, kalk och lera, kunna icke antändas, icke smältas af elden och icke upplösas af vattnet. De kallas vanligen *jordarter och stenar*. Andra mineralier, t. ex. salt, salpeter och pottaska, äro mer eller mindre lösliga i vatten, och emedan de hafva en bitter, salt smak, benämnas de med ett gemensamt namn *salter*.

Vissa mineralier, t. ex. jern, koppar, bly, tenn, qvicksilfver, silfver och guld, kan man smälta vid stark eld, men de antändas icke, äfven om hettan blir aldrig så stark, och de upplösas icke i vatten,

äfvén om de ligga deri än så länge. Sådana mineralier kallas *metaller*. Slutligen finnes det ock ett slag mineralier, t. ex. stenkol, svafvel, blyerts och diamant, som både kunna smälta och brinna men omöjligen upplösas i vatten. De kallas vanligen *brännbara mineralier*.

Jordarter och Stenar.

Jordens fasta delar bestå dels af hvad man vanligen kallar jord, dels af sten. Jordarterna bestå af sand, grus och lera, hvilka ofta äro blandade med hvarandra på olika sätt. Sålunda talar man om lätt jord och styf jord; i den förra finnes mera sand, i den senare mera lera. Sand och grus äro ingenting annat än berg eller stenar, som blifvit söndersmulade i större eller mindre korn. Den s. k. matjorden består deremot af förruttnade växter.

Lera är en i naturen mycket förekommande jordart. Hon är på vissa ställen mjuk, men på andra ställen hård och kallas då *skiffer*. Af den mjuka leran göres tegelsten och krukmakaregods. Lerskiffern kan klyfvas i skifvor, hvilka dels användas att täcka tak med, dels användas till tafloer att räkna och skriva på.

De lösa stenar, som ligga spridda på marken, hafva sannolikt uppkommit deraf, att bergen spruckit sönder. Största delen af våra berg är hvad man kallar *gråberg* eller *granit*. De utmärka sig för mycken hårdhet. Ett slags sten, *flintan*, är så hård, att den ger gnistor, om man slår den mot ett stycke stål. Innan de nu allmänt brukliga tändstickorna funnos, brukade man flinta, då man ville göra upp eld.

En ganska betydande del af jordmassan består af *kalksten*. Den är ganska tät, utan glans samt af gul- eller hvitgrå färg. Det är af sådan sten som den kalk beredes, hvilken murare begagna till rappning och murning. För detta ändamål lägges kalkstenen i en stor ugn och upphettas der så starkt, att den blir lös. När den sedan får ligga ute i fuktig luft, sönderfaller den, så att den nästan liknar mjöl. Finare slag af kalksten äro marmor och krita.

Salter.

De mineralier, som kallas salter, äro ganska lätta att skilja från de öfriga stenarterna, ty allesamman smaka de mer eller mindre bittert. Det viktigaste bland salterna är *koksaltet*; detta är nämligen en outhärlig krydda till maten, en krydda som hvarken den rike eller den fattige kan undvara. Och emedan saltet är en för alla så nödvändig sak, så låter ock den gode Guden det i riklig mängd förekomma.

Koksaltet finnes dels såsom en klippfast massa nere i jorden, dels upplöst i vatten. Det förra slaget af salt kallas *stensalt*. Det är vattenklart, till färgen hvitt eller brokigt samt tämligen genomskinligt. Vanligen får det undergå åtskillig behandling — upplösas, renas, sjudas, torkas — innan det begagnas. Det koksalt, som finnes upplöst i vatten, det s. k. *källsaltet*, pumpas man antingen upp ur saltkällorna eller ock beredes det ur det salta hafsvattnet. Det koksalt, som brukas hos oss, är beredt af hafvets vatten. I de södra länderna, der hafsvattnet är mycket salt och luftvärmen mycket stark, brukar man gräva stora dammar vid hafskusten och

släpper sedan in saltvattnet dit, då vattnet i solvärmen snart dunstar bort, så att saltet blir ensamt kvar.

Salpeter räknas ock till salterna. Den finnes i flere länder i Asien, men äfven på sina ställen i Europa. Om man blandar salpeter, svafvel, kol och vatten tillsammans till en deg, som sedan göres till gröfre eller finare korn och derefter torkas, så får man deraf *krut*. Krut begagnas för skjutning och sprängning. Det tillverkas på särskilda krutbruk såsom t. ex. Åker, Torsebro m. fl.

Utaf askan efter ved, grenar och löf beredes ett slags mineral som kallas *pottaska*, och hvilket räknas till salterna. Förr brändes den i jernpottor och deraf har den fått sitt namn. Numera brännes den i särskilda ugnar. Den begagnas vid tvätt och färgning samt till beredning af såpa och glas.

Metaller.

De allra flesta metallerna förekomma i naturen förenade med andra ämnen. De kallas då *malmer*. Om deremot en metall icke är förenad med något annat ämne, så kallas den *gedigen*. De vanligaste malmerna äro jern och koppar. Till malmerna räknas ock zink, bly, tenn, qvicksilfver och arsenik, hvilket senare är mycket giftigt. Malmerna förekomma mestadels djupt ner i bergen, och för att komma åt dem måste man spränga stora och djupa hål, som kallas *grufvor*.

Jern är visserligen icke en ibland de dyrbaraste, men säkert en bland de för människan nyttigaste och outhärligaste metallerna. Huru oändligt många saker förfärdigas icke af jern! Nycklar, lås, hakar,

krokar, spik, yxor, axlar, fjädrar, spisar, sågar, knifvar, gasrör, jernvägsskenor, lokomotiv, skepp — ja, till och med hus, och mycket, mycket annat göres af denna nyttiga metall. Den från grufvorna upphemtade jernmalmen smältes i stora ugnar, som kallas *masugnar*. Huru länge konsten att arbeta i jern och smälta det ur jernmalmen varit känd här i vårt land, det kan ingen med visshet säga, men det är nog mycket länge sedan. I Sverige finnas flere jerngrufvor. Den berömdaste är Dannemora grufva, hvilken ligger i Roslagen.

Koppar erhålles ur kopparmalm, som vanligen är gulaktig till färgen och kallas *kopparkis*. Den rena kopparen är då blandad med jern och svafvel; men genom att flere gånger smälta och bereda kopparkisen får man slutligen gedigen koppar. Den användes till många olika ändamål. Så t. ex. förarbetas den till kittlar, pannor, telegrafrådar m. m. Äfven präglas mynt af denna metall.

När ett stycke jern, eller saker gjorda af jern ligga ute i fuktig luft, så förändrar ytan sig och antager en rödbrun färg. Detta kallas *rost*. Ett liknande förhållande inträffar med koppar, dock med den skilnad, att dess färg blir grönaktig. Detta gröna kallas *erg* och är mycket giftigt, så att om man kokar mat i ergiga kopparkärl, kunna de, som förtära sådan mat, blifva förgiftade och dö. Derfor böra kopparkärl alltid hållas rena och blankskurade.

De betydligaste koppargrufvorna i Sverige äro Fald grufva, äfven kallad Stora Kopparberget, samt Åtvidaberg i Östergötland.

Innan man kände konsten att smälta och arbeta jern, brukades kopparen, som på några ställen förekommer så ren, att den genast kan smidas, till

verktyg och vapen. Emellertid var denna metall icke nog hård för sådant bruk. Man hittade då på att blanda den med tenn. Denna blandning kallas *brons* och är betydligt fast. Man har på flere ställen inom vårt fädernesland i jorden funnit vapen, verktyg och prydnader af brons, hvilka tillhört folkslag, som för långa tider sedan bodde här i landet. Nu användes bronzen till att gjuta kyrkklockor, bildstoder, kanner m. m.

Zink är en hvitaktig metall. Om man blandar den tillsammans med koppar, så får man deraf *messing*. En metall, som till utseendet icke är så olik zink, är *bly*. Den är mycket tung, mjuk och böjlig samt smälter lätt. Af denna metall göras gevärskulor och många andra saker. Såväl zink som bly finnas i Sverige. Deremot har man här ännu icke lyckats upptäcka några sådana malmer, ur hvilka *tenn* smältas. Icke håller sådan, af hvilken man får *quicksilver*. Af tenn förfärdigas fat, tallrikar och dylika saker; dermed förtennas ock koppar-kärl för att hindra dem från att erga. Med quicksilver, hvilket genast igenkännes derpå, att det vid vanlig värme håller sig smält och flytande, fyllas glaströren på termometrar och barometrar. Man begagnar ock denna metall i förening med tenn, att dermed belägga, eller som det kallas foliera spegelglas.

Somliga metaller äro så beskaffade, att de aldrig angripas af luft eller vatten, således hvarken rosta eller erga, utan blifva oförändrade. De kallas *ädla* metaller. Sådana äro silfver, platina och guld.

Silfver är en hvit, glänsande metall, af ovanlig smidighet och mjukhet. För att göra det hårdare och varaktigare brukar man, ifall det skall bearbetas, blanda silfret med vissa delar koppar. Är det alldeles rent

kallas det bergfint. — Sveriges förnämsta silfvergrufvor äro Sala och Guldsmedshyttan, båda i Westmanland.

Platina är en ganska sällsynt metall. Den är stålgrå till färgen, fem gånger dyrare än silfver, mycket svår att bearbeta samt den tyngsta bland alla metaller. Här i landet finnes icke platina.

Guld finnes dels uti bergen, dels uti sanden vid floder och bäckar. Sällan är det alldeles rent utan vanligen blandadt med något litet silfver. Denna dyrbara och vackra metall finnes väl på många ställen på jorden, men ingenstädes i någon större mängd. Vid Ädelfors grufva i Småland har man funnit något litet guld, dock så ringa, att det icke lönat sig bearbeta grufvan. Det guldmynt, som nu präglas i Sverige, kallas »Karolin».

Brännbara mineralier.

En del mineralier kan väl förstöras genom eld, men aldrig genom vatten. Man kallar dem brännbara, därför att somliga utaf dem med fördel användas vid förbränning.

Stenkol är svart till färgen och förekommer på många ställen i jorden i mer eller mindre tjocka lager eller bäddar. De brinna med en mörk, ofta svart tjock rök. Stundom låter man stenkolen undergå en särskilt beredning, innan man begagnar dem till eldning; de kallas då *koks*. Stenkol brinna med låga, koks utan låga, men ge starkare hetta. Stenkol förekomma på åtskilliga ställen äfven här i Sverige.

Svafvel fås dels ur eldsprutande berg, dels ur en malm som kallas svafvelkis. Denna malm är mycket

lik den, ur hvilken man får koppar, men skiljes derifrån på det sätt, att svafvelkisen ger gnistor ifrån sig, om man slår den mot stål. Svaflet är gult och brinner med blå låge och stark lukt. I Nerike ligger ett stort svafvelbruk, som heter Dylta.

Blyerts är en jernsvart eller stålgrå massa, som finnes i vissa berg. Den begagnas dels till blyertspennor, dels till deglar, dels till smörjning o. s. v. Den kallas äfven grafit och består endast af kol och jern.

Diamant består endast och allenast af rent kol. Det är det sällsyntaste och därför också det dyrbaraste af alla mineralier på jorden. En enda helt liten diamant kan kosta flere tusen riksdaler. Den är den hårdaste af alla stenar. Glasmästare begagna små diamantflisor att skära glas med.

Växtriket.

När man en vacker sommardag begifver sig ut i mark och skog, varseblifver ögat med välbehag, huru ängarne äro liksom öfverdragna med en grön matta, genomväfd med sköna, färgrika blommor. Sädesfälten vaja af och an för de ljufva sommarvindarne, och den lummiga skogen tyckes just inbjuda oss till hvila i sin svalkande skugga. Hvilka rika anledningar att prisa och tacka den allgode skaparen af allt detta!

Till växtriket höra många tusental olika naturföremål; och alla, äfven de minsta grässtrån, äro lefvande ting, fastän de icke, såsom djuren och menniskan, kunna röra sig ur stället. Icke håller hafva de några sinnen, d. v. s. de kunna icke se,

icke höra, icke lukta, icke smaka, icke känna. Hufvudvilkoren för växternas lif äro: ljus, värme, luft och fuktighet. Saknar en växt ljus eller värme eller luft eller fuktighet, så dör hon.

Man har att märka på växterna: roten, stammen, grenarne, qvistarne, bladen, blommorna och frukterna. Men emedan somliga växter icke hafva några blommor i samma mening som de öfriga, så skiljer man emellan sådana växter, som hafva blommor, och sådana växter, som sakna blommor. Till de förra räknas *träd* och *buskar*, *gräs* och *örter*; till de senare räknas *orbunkar* och *mossor*, *lafvar* och *svampar*.

Träd och Buskar.

Träd kallar man sådana växter, som hafva en hård stam, hvilken merendels blifver hög och tjock. Från stammen utgå många grenar, från grenarne qvistar, och på qvistarne sitta blad, blommor och frukter med frön inuti.

Somliga träd hafva tunna, vida blad och kallas derföre *löfträd*. De fälla sina blad hvarje höst. De vanligaste löfträden äro ek, björk, pil, al, bok och asp. Dessa träd växa, utan att människorna behöfva plantera dem. Att de äro till mycken nytta, kunna vi lätt förstå, om vi besinna, att det är i synnerhet af dessa trädslag, som hus, fartyg, redskap och andra träsaker förfärdigas.

De löfträd, som mest planteras äro: äple-, päron-, plommon- och körsbärsträd. De gifva välsmakande och helsosamma frukter. Den, som har ett litet jordland,

bör alltid plantera några sådana fruktträd. I en och annan skola brukar man låta de barn, som äro flitiga och snälla, få taga med sig en eller annan fruktträdsplanta för att sätta i deras föräldrars trädgårdstappa. Häräf kunna de med tiden få både nytta och nöje.

I de länder på jorden hvarest det är varmare än hos oss, växa många vackra och nyttiga fruktträd. Sådana äro kaffeträdet, apelsinträdet, kanelträdet samt de märkvärdiga palmträden, om hvilka en gammal saga förtäljer, att »de kunna begagnas till nittionio saker, men den hundrade kunna människorna ej uppfinna». På några öar i Stilla hafvet växer ett slags träd, som kallas brödträdet. Dess frukter äro så stora som barnhufvuden och innehålla ett slags födoämne, hvilket rostas och ätes som bröd.

Några träd hafva smala, nålformiga blad, hvilka de behålla hela året om och stå derföre gröna midt i vintern. Sådana träd kallas *barrträd* och till dem räknas gran och tall, eller, som den ock heter, fur. De växa vanligen tillsamman i stora skogar och i vårt land nästan öfverallt, men talrikast i Norrland. De fällas för att begagnas till timmer, bräder, ved m. m.

Buskar kallar man sådana växter, som hafva liksom flere små stammar, mycket både lägre och smalare än trädens. Några af våra inhemska buskar utmärka sig för sina nyttiga, välsmakande bär, såsom krusbärsbusken, vinbärsbusken, hallonbusken; andra för sina vackra, välluktande blommor, såsom törnrosbusken, syrenbusken m. fl.

Bland de många buskväxter, som finnas i främmande länder, böra vi ihågkomma bomullsbusken, tebusken och pepparbusken.

Gräs och Örter.

Gräsen hafva icke någon stam, utan i stället ett ihåligt strå med flera leder på. Deras blad äro långa, smala och mjuka. Likasom dessa växter äro de allmännaste, så äro de ock de nyttigaste. Till gräsen räknas nämligen sädesslagen. I Sverige odlas följande sädesslag: hvete, råg, korn, hafre. Af säden males mjöl och gryn. De torkade sädesstråen kallas halm och användas såsom kreatursfoder. Om man låter korn eller hafre ligga i vatten tills kornen svälla, och derefter låter dem torka, så får man malt, hvaraf brygges öl och dricka.

Af den mängd olika slags gräs, som ymnigt växa på ängarna, finnas några, t. ex. vårbrodd, timotej, luddlost, hvilka begärligt ätas af kreaturen både färska och torkade. De torkade stråen af sådana växter kallas hö. Men det gifves också grässlåg, hvilka äro oanvändbara till foder. De kallas med ett gemensamt namn ogräs. Landtmannen vill gerna utrota dem från åkrarne. De vanligaste äro åkerkål, tistel och qvickrot.

Bland utländska gräs är sockerröret det märkvärdigaste. Det växer i Amerika och Asien. Af dess saft beredes socker.

Örterna äro, likasom gräsen, både många och nyttiga. I stället för gräsens ihåliga strån hafva örterna gröna stjelkar, hvilka äro mjuka och saftiga. Vanligen hafva de vackra, mångfärgade blommor. För att lättare kunna få en öfversigt af alla olika örter, brukar man dela dem i flera särskilda grupper. Sådana äro: frö-örter t. ex. ärter, böner, bohvete; rot-örter t. ex. potatis, kålrötter, morötter; köks-örter t. ex. kål, spenat,

lök; foder-örter t. ex. vicker, klöfver, rölleka; läkedomörter t. ex. sötblomster, maskrosen, malört; prydnadsörter t. ex. pingstliljan, löfkojan, guldsvifvan, neglikan, solrosen, hvitsippan, blåklinten, linnea och många, många andra.

Till örterna räknas ock de nyttiga växterna, lin, hampa och humle. Af de två förra prässas olja och väfvas tyger. Humlen begagnas, när man brygger öl eller dricka. Alla tre dessa örter odlas här i Sverige.

I främmande länder finnas många örter, hvilka begagnas dels såsom läkemedel t. ex. rabarberrot, dels såsom kryddor t. ex. ingefära, dels till färgning t. ex. gurkmeja.

Ormbunkar och Mossor.

Om vintern, då skogarne fält sina löf, men ännu äro fria från snö, prydes marken der på många ställen af en slags växter, som kallas *ormbunkar*. De äro ganska vackra, fastän de icke hafva några blommor. Bladen likna nästan fjädrar och äro stundom mycket stora och yfviga. Ett slag af ormbunkar kallas bräkne och begagnas ibland till stoppning i sängkläder.

Mossorna äro helt små växter med gröna blad. De förekomma i stor ymnighet dels på marken, dels i vatten, dels på stenar och trän. Med björnmossa brukar man stoppa möbler och madrasser. Äfven begagnas den till små qvastar. Med väggmossan stoppas springorna i hus, som uppföras af timmerstockar.

Lafvar och Svampar.

Ett slags växter, som sakna både blommor och blad i vanlig mening, äro de s. k. *lafvarne*. De se ganska besynnerliga ut, äro sällan bart gröna utan stöta ihland i grått, ibland i brunt eller rödt, samt likna nästan små skäggtofsar, flikiga lappar eller smala bandremsor.

Somliga lafvar växa på stenar eller träd, och benämnas ofta, fast oriktigt, för mossor. Flere ibland dem äro närande födoämnen, såsom renlafven, och tillika goda läkedomsmedel, såsom islandslafven. I missväxtår kunna de begagnas såsom nödbrödsämne för människor.

Några lafarter förekomma endast i vattnet och kallas *alger*. Dit räknas den vanliga blås-tången, som kastas upp på hafsstränderna, när det stormar, och som kustboarne begagna till att göda sina åkrar med. På några ställen i de stora hafven växer på botten en alg, som kallas badsvamp, hvilken dykare upphemta och sälja, för att användas vid tvättning.

Svamparne äro de minst fullkomliga bland alla växter. De hafva hvarken rot, blad eller blommor. Vanligen se de ut som en boll på en liten stjelk eller som en utspänd paraply. Några ibland dem äro så små, att man icke kan se dem med blotta ögat; andra äro mer än 1 fot breda.

Ganska många svampar äro ätliga, eller hvad man kallar matnyttiga, såsom t. ex. champinjoner, murklor. Åtskilliga äro deremot mycket giftiga, såsom t. ex. flugsvampen, som är röd med hvita prickar. I allmänhet äro de svampar giftiga som äro brokiga, ha vidrig lukt

och smak, eller vid sönderdelning förändra färg. Det gröna ämne, som ibland utbreder sig öfver t. ex. gammalt bröd, är en svamp, som kallas mögel; den är icke giftig, men smakar illa.

Djurriket.

Den heliga skrift eller bibeln berättar för oss, att sedan Gud i begynnelsen skapat himmel och jord, solen, månen och stjernorna, stenar och växter, skapade han fiskar och andra djur, hvilka kunna lefva i vattnet, samt foglar och sade: »göre jorden af sig lefvande djur, hvart efter sin art, fänad, krälände djur och vilddjur.» Och det skedde så.

Djuren hafva liksom växterna lif; men derjämte hafva de, hvad växterna sakna, förmågan att sätta sina lemmar i rörelse. De kunna också se, höra, lukta, smaka och känna. Dessa s. k. sinnen äro visserligen mycket olika hos olika djur, men det är icke med djur som med stenar och växter, att de helt och hållet sakna alla sinnen.

Några djur lefva på landet, andra i vattnet; några kunna gå på marken, andra flyga i luften, andra simma i vattnet, andra kräla eller krypa. Några djur lefva endast på de ställen, hvarest det är mycket varmt, andra endast der det är kallt. Benägenheten hos djuren att lefva på det sätt och på de ställen, som öfverensstämma med deras natur, kallas drift eller instinkt.

Såväl till sin yttre skapnad som till sin inre beskaffenhet kan kroppen hos det ena djuret vara mycket olik kroppen hos det andra. Så t. ex. hafva

somliga djur en ryggrad och flere andra hårda delar eller ben inuti kroppen; dessa djur kallas *ben-djur*. Några utaf dem föda lefvande ungar, som de dägga, och benämnas derföre *däggdjur*; andra lägga ägg, dem de antingen sjelfva kläcka, såsom *foglarne*, eller dem de ej sjelfva kläcka, såsom *kräldjuren*. De djur, som lefva i vattnet och der lägga sina ägg kallas *fiskar*. Alla dessa djur hafva inuti kroppen en benstomme. De, som sakna en sådan benstomme, brukar man kalla *benlösa djur*.

Däggdjur.

Några ibland däggdjuren trifvas gerna hos människan och äro henne till stor nytta. De uppehålla sig hälst i närheten af menniskoboningarna och i de hus, som åt djuren äro uppförda. Man kallar derför dessa djur med ett gemensamt namn för *husdjur*. Alla däggande husdjur hafva fyra fötter. De hos oss förekommande äro: hunden, katten, grisen, fåret, geten, hästen, kon, åsnan och renen.

Men icke alla däggdjur äro, såsom de nyss uppräknade, tama eller låta sig lätt tämjas. Många lefva mestadels i skog och mark och äro antingen rädda för människan eller farliga för henne. De kallas *vilddjur*. Flere ibland dem äro mycket grymma och rofgiriga, hvarföre de ock benämnas rofdjur.

De i Sverige vanligast förekommande rofdjuren äro: vargen, räfven, lodjuret, björnen. Åtskilliga andra däggdjur, t. ex. ekorren, haren, råttan, mullvaden, igelkotten, flädermusen, elgen, hjorten och rådjuret, äro visserligen vilda, men räknas icke till rofdjuren.

I främmande länder, i synnerhet i de andra verldsdelarne, finnas flere däggdjur hvilka äro ganska olika våra. De märkligaste äro: lejonet, tigern, hyenan, elefanten, noshörningen, apan, kamelen, dromedaren, myskdjuret, giraffen, gazellen, flodhästen, zebran och hvalfisken. Mången tror, att hvalfisken är hvad han kallas: en fisk. Så är emellertid icke förhållandet. Ty fastän han alltid vistas i vattnet, så föder han likväl lefvande ungar, dem han däggar. Han är det största bland alla djur, stundom ända till 100 fot lång.

Foglar.

Likasom däggdjuren kunna sägas vara antingen husdjur eller vilddjur, så äro ock foglarne antingen *hemfoglar* eller *vildfoglar*. I allmänhet äro foglarne mycket skyggare än däggdjuren, och detta gäller äfven om hemfoglarne. Att få en fogel så tam, som t. ex. en hund, det hör till undantagen.

Foglarne hafva endast två ben, motsvarande däggdjurens bakben. I stället för framben hafva de två vingar, medelst hvilka de kunna flyga i luften. Deras kropp är icke betäckt med hår, utan med fjädrar. Somliga äro ganska rofgriga, men de flesta temligen oskadliga.

Till de svenska hemfoglarne höra: hönsen, gåsen, ankan, dufvan och kalkonen. Någon gång får man ock se tama påfoglar och svanar. Gåsen, ankan och svanen uppehålla sig hälst i vattnet och simma bra. De öfriga hemfoglarne kunna icke simma, och flyga med undantag af dufvan litet eller intet.

Vilda foglar finnas många i vårt land och ännu flere i främmande länder. De hos oss vanligaste äro:

örnen, höken, ugglan, ufven, hackspetten, göken, lärkan, svalan, gråsparfven, grönsiskan, domherren, kråkan och skatan. Dessutom finnas åtskilliga matnyttiga foglar, såsom tjädern, orren, raphönan och ripan. Om sommaren får man se åtskilliga foglar hvilka egentligen icke äro inhemska. De höra till de s. k. flyttfoglarne, d. v. s. sådana foglar som under den varmare årstiden flytta till de nordligare länderna, men under den kallare årstiden uppehålla sig i sydligare och varmare trakter. Hit höra storken, vildgässen m. fl.

Den störste bland alla foglar är strutsen, som vistas i de ödsligaste och torraste trakterna af Afrika. Han är ända till 8 fot hög, kan icke flyga, men springer fortare än den snabbaste häst. Minst bland foglarne äro de s. k. kolibri eller honungsfoglarne, bland hvilka somliga äro så små, att deras kropp icke är större än en fingerspets.

Kräldjur.

De fulaste bland alla djur äro de, som krypa eller kräla på marken och som derföre kallas kräldjur. Somliga ibland dem lefva endast på land, andra endast i vatten och ytterligare andra omvexlande både på land och i vatten. De flesta kräldjur lägga ägg, som icke hafva hårda skal, och som kläckas ut af solvärmen.

Några utaf de hithörande djuren äro omslutna af ett hårdt skal, hvilket liksom ett fodral omgifver hela kroppen. I vårt land finnas icke sådana djur. De kallas *sköldpaddor* och trifvas endast i de varmare länderna. Af deras skal göras kammrar, dosor m. m.; på deras kött kokas soppa, och äfven deras ägg kunna användas till föda.

Ett annat slag utaf kräldjur kallas *ödlor* och bland dem är stenödlan ganska vanlig hos oss. Hon är mycket skygg och alldeles icke giftig eller farlig, som mången tror. En mycket fruktansvärd ödla är deremot krokodilen. Han är mycket rofgirig och har 80 skarpa tänder i sitt stora gap. Han finnes lyckligtvis icke i vårt land. Alla ödlor hafva en långsträckt kropp, betäckt med fjäll.

Några bland ödlorna hafva endast två fötter; men de kräldjur, som kallas *ormar*, hafva icke alls några. För dessa djur hafva människor i allmänhet stor motvilja. Detta är icke heller underligt, ty de flesta se fula och afskräckande ut. Många ibland dem äro mycket giftiga, såsom t. ex. huggormen. Ormarnes tunga är smal och klufven. De hafva icke någon gadd att stickas med, men deremot skarpa, giftiga tänder. Somliga ormar äro ända till 50 fot långa.

Till kräldjuren räknas ock det slags djur, som heta *grodor*. De hafva naken kropp samt vanligen 4 fötter. Då man tager på dem, kännas de kalla, hvilket beror derpå, att de likasom sköldpaddorna, ödlorna och ormarne hafva kallt blod. En art af ödlorna är den s. k. salamandern, som har en brokigt färgad hud.

Fiskar.

Fiskarne uppehålla sig alltid i vattnet, och få de icke vistas der, så dö de inom kort. De hafva likasom kräldjuren kallt blod. Deras ägg kallas råm och ser ut som runda korn. Medelst fenorna och stjerten röra fiskarne sig mycket hastigt i vattnet.

De allra flesta fiskar äro menniskan till stor nytta derigenom, att vi kunna äta deras kött. Sådana ätliga

fiskar äro: aborre, mört, gädda, lax, sill, torsk, flundra, ål och många andra. Ett ganska besynnerligt djur är den s. k. taggfisken, som har en klotrund kropp och taggar öfver hela kroppen, liksom igelkotten. Alla dessa här nämnda fiskar kallas med ett gemensamt namn *benfiskar*, emedan de inuti kroppen hafva en behård stomme. Utanpå kroppen hafva de vanligtvis fjäll. Några utaf dem trifvas endast i sött eller hvad man kallar färskt vatten; andra uteslutande eller hälst i salt vatten.

Hos somliga fiskar är benstommen mjuk liksom brosk, hvarföre de ock benämnas *broskfiskar*. Sådana äro svärdfisken, stören, hajen, sågfisken och rockan. Deras kropp är naken och blott här och der beklädd med större eller mindre bensköldar, taggar eller småkorn. Af störens råm beredes s. k. kaviar, som anses vara en läcker matanrättning. Den rofgirigaste bland alla fiskar är hajen; ja, han är till och med farlig för människor, och man har exempel på, att han dödat och uppslukat sjömän, som fallit i vattnet eller gifvit sig ut i hafvet för att bada.

Benlösa djur.

Sådana djur, som icke hafva någon egentlig benstomme inuti sin kropp, kallas benlösa djur. Hos somliga ibland dem är kroppens yta ganska fast, ja, till och med behård; hos andra är hon mjuk; hos ännu andra är hela kroppen liksom ett slem och nästan genomskinlig.

Det talrikaste antalet benlösa djur höra till hvad man kallar *leddjuren*. De hafva fått detta namn deraf, att deras yttre kroppsbeklädnad består af flere ringar

eller leder, hvilka äro förenade genom mjuka band. Sådana djur äro skalbaggen, gräshoppan, kålmasken, fjäriln, dagsländan, biet, bromsen, spindeln, skorpionen, kräftan, metmasken och igeln. Några ibland leddjuren hafva ända till 100 fötter, andra hafva alls inga. Några gå, krypa eller hoppa, några flyga, några simma.

En del bland de benlösa djuren har en mjuk och slemmig kropp, alldeles som den vore uppblött i vatten. De kallas därför *blötdjur*. I stället för leder eller fötter hafva de under kroppen en slags tillplattad skifva, med hvars tillhjälp de kunna långsamt röra sig framåt. Ett sådant djur är t. ex. snigeln. Somliga blötdjur äro omgifna af ett hårdt skal, som kallas snäcka. I en del snäckor finnas äkta perlor, hvilka bestå af en stelnad vätska, hvilken utsilas ur ett slags blötdjur, som kallas musslor. Ett blötdjur kallas bläckfisken, därför att han, då han förföljes af andra djur, utsprutar en svart vätska, hvori han döljer sig.

De lägsta bland alla djur äro *stråldjuren*, hvilka fått detta namn deraf, att de hafva munnen midtuti och kroppsdelarne deromkring i krans eller likasom strålar. Sådana djur äro sjöstjerna, maneten m. fl. De likna nästan mera växter än djur, och den som icke närmare känner till saken kan svårligen föreställa sig, att dessa naturföremål verkligen höra till djurriket.

Menniskan.

Växterna äro ädlare än stenarne, djuren äro ädlare än växterna, men menniskan är till sin natur det ädlaste af dem alla. Hennes kropp är konstrikare och fullkomligare bildad än djurens kroppar.

Men det, som utgör hennes största företräde framför allt skapadt på jorden, är hennes förstånd, hennes förnuft och hennes odödliga själ.

Menniskan kan besinna, om hon bör göra det, som hon ärnar göra, och om hon bör hafva det, som hon tycker om, eller om någon annan bör hafva det framför henne. Hon kan veta, när hon gör illa och orätt, när hon gör väl och rätt. Hon rår alltid för, hvad hon vill göra.

Helt annorlunda är det med djuret. Det vet icke, om det gör väl eller illa; det följer endast sin instinkt d. v. s. sitt medfödda naturanlag. Det rår således icke för, hvad det gör.

Men emedan nu människan blifvit af Gud utrustad med så stora företräden framför andra jordiska varelser, så bör hon ock besinna hvilka stora skyldigheter hon har både emot Gud, emot sig sjelf och emot sin nästa. Vår Frälsare sammanfattar dessa skyldigheter uti det budet: »Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjerta, af all din själ, af alla dina krafter och af all din håg och din nästa såsom dig sjelf!»

Höj menska! höj ur gruset
 din blick till himlen opp!
 Se strålande i ljuset
 ditt värde och ditt hopp!
 Guds afbild i naturen,
 i skapelsen en länk
 från änglarne till djuren,
 ditt höga mål betänk!

Fosterlandet.

Långt ut i hafvet, wester om vårt brödrarike Norge, ligger en ö, som heter Island. I forna dagar, så berättas det, bodde der en man wid namn Gunnar af Hildarende. Han hade för någon orsaks skull blifwit dömd fredlös på tinget, så att hwem som wille kunde döda honom utan att dershör få straff. Gunnar beslöt då lemna sin fäderneö och begifwa sig till Amerika. Dagen för afresjan kom och Gunnar war redan på väg, då han såg sig om för att ännu en gång säga farwäl till den jordsläckt, der han war född. Aldrig hade detta hem, denna jord syns honom så fängslande som nu, då han för alltid skulle derifrån skiljas. Han stod en stund tyst, men slutligen utropade han: "nej, jag öfswergifwer dig icke, jag återwänder hem!" Och så wände han tillbaka och qwarblef wid sin gård.

Hwad war det wäl, som förmådde qwarhålla Gunnar? Det war fosterlandskärleken. Han älskade sin fäderneö så innerligt, att han hållre wille wäga sitt lif än lemna sitt land.

Gamla och unga, rika och fattiga — alla hafwa de ett fädernesland. Men det är kanske icke många, hwilka älska det lifa innerligt som Gunnar af Hildarende.

Vårt kära Sverige — det böra, det wilja wi älska!

"Vårt öga ser, att skönt det är,
att älska det, vårt hjerta lär."

I detta vårt kära fädernesland hafwa många märkliga händelser timat, många ryktbara män lefwat. Framställningen härom kallas Swenska historien. Den innehåller således berättelser om vårt land och folk. Af dessa berättelser kunna wi finna, att Sveriges land

och folk ha stora och dyrbara minnen, hwilka böra
mana oss till tacksamhet mot Gud och kärlek till vår
fosterjord.

Skatter ej bär
vår fosterjord här,
men sådan den är,
wi dock hålla den kär;
ej mot det skönaste land uppå jord
wilja wi byta vår älskade Nord.

○ d i n.

Odin kom till höga Norden
långt, långt bort från fjärran land,
fostrade ett modigt släkte,
som med glädje mötte faran;
lärde, att blott för den tappre,
wilde, oförsträckte kämpen
öppnade sig Walhalls sal.

Kristendomens ljus omsider
fann en väg och till vår bygd;
skönt det spredde sina strålar,
lyste upp den mörka natten,
visade den rätta vägen
till "Allfaders" sköna himmel.
Må wi wandra i det ljuset,
då wi skola målet nå!

Ingjald illråde.

Har du ett mål för dig ställt opp,
war wis du skall det säkert nå,

om du går fram med stadigt hopp
 och väljer medlen rätt också;
 men söker du med wäld och list
 att hjälpa dig, helt wißt du får
 som Ingjald röna, att till sist:
 "den illa gör, den illa går."

Ragnar lodbrok.

Så djerf och oförwägen drog wikingen åstad
 att med sitt drakfkepp plöja hafwet wida,
 han brottades med faran så modig och så glad,
 hans högsta fröjd war att så manligt strida:
 ej fruktade han döden. Till Walhall gick hans gång!
 Derför med glädtigt sinne han sjöng sin swanesång
 och led de grymma qwalen utan klagan.

Men andra tider kommo. Förkunnad blef också
 i Norden evangelii rena lära.

Till strider se'n, som fordom, wäl tappre männer gå,
 men ej att winna egen makt och ära.

Nej! gäller det, de kämpa för älskad fosterbygd.

För allt hwad som är heligt, för sanning, tro och dygd
 med glädje Nordens män än lifwet wäga.

Bl ä n d a.

Gosfarne: Med wäpnad qwinnofskara
 drog Blända ut en gång
 att kung och land försvara —
 ej blef den striden lång,
 ty fienden till jorden

med hast blef nederlagd;
och derföre i Norden
högt prisas Bländas bragd.

Flickorna: Jag kan ej bli hjeltinna,
att strida jag ej lärt;
men jag vill blifwa **qwinna**:
det är ock något wärdt.
jag vill i hemmets hydda
befrämja tro och dygd
och bedja Gud beskydda
wår kära fosterbygd.

S:t Erik.

Kung Erik war mild
och rättwis som få,
klar strålar hans bild
emot oß också.
För folket han war
en fader så huld.
Han skattade mer
desß kärlek än guld.

Han föll för försåt
den redlige kung. —
Swad klagan och gråt
bland gammal och ung!
Men wördadt och rent
i häfderna står
hans namn, och wißt sent
hans minne förgår.

Birger jarl.

Med säker blick, med kraftfull hand
du ledde rikets wäl.

Warm kärlek till wårt fosterland
der bodde i din själ.

Du tänkte stort och du främjade
hwad som nyttigt war och godt,
ej trälar du wille i landet se,
utan frie männer blott.

Med wisshet du och lagar skref
som bjödo slut på strid,
de lyddes; innan kort det blef
i landet lugn och frid.

Ät alla gaf du beskydd och försvar,
ät lagen kraft och gehör,
och dertför, Birger Jarl, du har
ett namn, som aldrig dör!

Engelbrekt.

Du sanningens kämpa, du frihetens tolf!
Ditt namn aldrig Swea förglömmar,
med wördnad deß fria och modiga folk
i tacksamma hjertan det gömmer.
ja, Engelbretts minne det lesar.

Kung Gösta.

Kung Gösta wandrar till Dalarne,
till männen af trohet och mod;
men Kristian ligger wid Mälarens strand
och gjuter ädelt blod:
svenska ädlingar falla,
för honom är ingen god.

Kung Gösta samlar sin lilla flock
af skogsbygdens tappreste män
och börjar modigt i Herrens namn
den kamp, wi prisa än;
svenska hjertan än klappa
wid minnet alltjämt af den.

Och svenska barnen än sjunga gladt
om gamle kung Göstas bedrift;
de minnas ock, hur han gaf vårt folk
Guds bok, den heliga skrift.
Tackom Gud för den gåfwan,
wid gamle kung Göstas grift!

Guldkonungen.

För själens blick, i glans
än hjeltefungen står
med segerns rika krans
omkring det gyllne här.

Skönt är att lefwa så,
 för ädla mål, som han;
 men skönare ända
 den hjälteböd, han fann.

Så länge på vår jord
 än nämnas **tro** och **dygd**,
 "guldkonungen i Nord"
 ej glömmes i vår bygd!

Karl den 12:te.

Kung Karl den tolfte var en lång
 och väl uppväxtet hjälte,
 som aldrig någon enda gång
 sitt karlahjerta fällte.
 Hans ögon woro oförskräckt'
 lifsom på unga örnar.
 Hans styfwa näfvar kuyttes fäkt,
 som ramat uppå björnar.

Hans drägt det var en svensker rock
 af blott passabelt kläde,
 han hade elghudsfyller ock,
 som aldrig låg i tråde,
 och handskar, utaf samma slag,
 som långt på armen räckte;
 tror knapt manschetten satt i lag,
 den styfwa fragen täckte.

Ett tjockt gehäng, tre finger bredt,
 var spändt på blåa rocken,

en gruslig pamp, den mången sett
 nedfabla hela flocken,
 fatt dragen till en tredjedel,
 i detta gula bälte:
 och wille ut, ge den sin del,
 som trotsat denne hjelte.

Swerige och Finland.

Som twenne trogna bröder
 wi gingo hand i hand,
 båd' glädje och sorg
 wi delte med hwarann,
 och inga öden skulle öf' åtskilja.

Men plötsligt starfa bandet
 af sweket sönderflets,
 det skiljde öf' åt,
 hur den ene än stred
 och blödde för sin ädla brödratrohet.

Den stundens bittra minnen
 ej tiden plånat ut;
 dock är det en tröst
 uti smärtan ännu,
 att våra **hjertan** man ej funnat skilja.

Swerige och Norge.

Twå sköna länder wet jag högt upp wid nordens pol,
 och syftontycke ha de med hwarandra;

ej skönare du skådar, du fästets gyllne sol,
 hur länge och hur widt du än må wandra.
 Ha de ej guld och silfwer, så ha de likwäl nog
 af klara, blåa sjöar, af strömmar, berg och skog.
 Ett Sverige är, och Norge är det andra.

Sverige.

Sverige, Sverige kära land,
 hem för tro och heder,
 hwile Herrens milda hand
 öfwer dig, jag beder.
 Gifwe Gud i allan tid
 Sveriges rike lugn och frid!

Psalm för barn.

O Gud, som ej de spädas röst föraktar,
 hjälp och, att jag med barnslig lit betraktar,
 att Du min Gud och Fader wara will!
 Hör nu min bön, den jag Dig ställer till!

Du kallat mig af nåd till detta lifwet:
 min kropp, min själ och allt af Dig är gifwet;
 ja, ännu det, som mycket mera är:
 i döpet Du mig twagit ren och skär.

Gif, att jag städs min wandring så anställer,
 att ungdomsfel och odugd mig ej fäller.
 Jag icke själf min in- och utgång wet;
 ty led mig Du uti all menlöshet.

Hwad nyttigt är, gif Gud, jag det må lära;
 beslita mig derhos om dygd och ära;
 min ungdomstid ej nöta fäfangt bort:
 det läras bör är drygt, men tiden kort!

Föräldrom är jag skyldig barnslig lydnad
 och heder: det skall lända mig till prydnad,
 när troget de mig lära dygd och tuft:
 deraf jag får med åldern mycken frukt.

Bewara mig, o Gud, för ond' exempel,
 att ej förstörs den helga andas tempel!
 Ondt sällskap, som förgift, lär mig att sty,
 falsk lära och de ondas seder sty.

Styrk mig, att jag allt mera må tilltaga
 uti allt godt och städse Dig behaga,
 förkofra mig i wisdom och i nåd,
 och aldrig gå från Dina helga råd.

Min lefnad will jag Dig, min Gud, befalla
 och dag från dag om bistånd Dig åkalla:
 att jag må wäl fullända lifwets lopp,
 behålla tron samt kärlek och godt hopp!

Innehållsförteckning.

	Sid.
Erinran till läraren	3
Bed och arbete	5
De olika syskonen	5
Historien om lille Kisse.....	6
Lilla Hanna.....	10
Karin och Geten	11
Biet och Dufvan	12
Moppe och Misse	13
Barnkammaren	13
Lek icke med elden.....	14
Vårens ankomst.....	15
Fingrarne	15
Vallgossen	15
Något att tänka på.....	17
Framtidsplaner	17
De tre sållen	18
Farmor	19
Råttan och råttfällan	19
Pippi	20
Kanariefogeln	21
Skolbarnen	23
Gossen i skogen	24
Råd till en gosse	25
Litet i sänder.....	27
Skolflickan	27
Nöjd med sin lott	28
Barnens sång	28
De båda skjutshästarne	29

	Sid.
Barnets aftonbön	29
Potatisåkern	30
Vinter och Vår	30
Se uppåt!	31
Pilten på heden	31
Den ädla örten	32
Gossarne på lekplatsen	33
Den tjufaktige Peter	34
Bön för barn	34
Sädesaxen	35
Gif akt!	36
Näsknäppen	36
Allt af Gud	37
Olika familjer	37
Gossen och Flyttfoglarne	38
»Nästan jämnt» är = »ojämnt»	39
Liten vallpiga	41
Eken och Videt	42
»Förgät mig ej»	42
Tre vänner	43
Barnet och Fogeln	44
»Strax» är icke = »nu»	46
Skridskoåkningen	47
Snömuren	48
Barnets aftonbön	49
Tänkespråk	49
Måns Stenbock	49
Fader Luther	50
Det döende barnet	51
De nya kängerna	52
Muraren	54
Anders och hans hund	56
Bön för barn	65
Den fula handen och den vackra handen	66
Var arbetsam!	71
Ljuset	73
Julsång	76
Rågkornet	77
Såningsmannen	78

	Sid.
Handtverk	79
Linnea	80
Tideräkningen	80
Solen	82
Solsystemet	83
Regnbågen	84
Land och vatten	85
Skandinaviska halfön	86
Sveriges landskap	87
Sveriges län	88
Sveriges städer	89
Vårt fosterland	90
Naturens riken	91
Stenriket	92
Jordarter och Stenar	93
Salter	94
Metaller	95
Brännbara mineralier	98
Växtriket	99
Träd och buskar	100
Gräs och Örter	102
Ormbunkar och Mossor	103
Lafvar och Svampar	104
Djurriket	105
Däggdjur	106
Foglar	107
Kräldjur	108
Fiskar	109
Benlösa djur	110
Menniskan	111
Fosterlandet	113
Odin	114
Ingjald illråde	114
Ragnar lodbrok	115
Blända	115
S:t Erik	116
Birger jarl	117
Engelbrekt	117
Kung Gösta	118

	Sid.
Guldkonungen	118
Karl den 12:te	119
Sverige och Finland	120
Sverige och Norge	120
Sverige	121
Psalm för barn	121

Additions- och Subtraktionstabell.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	1
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	2
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	3
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	4
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	5
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	6
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	7
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	8
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	-	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	+	9
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	-	

Romerska siffror:

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
XII	XIII	XIV	XV	XX	XXX	XL	L	LX		
(12)	(13)	(14)	(15)	(20)	(30)	(40)	(50)	(60)		

Multiplikations- och Divisionstabell.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	1
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	2
0	2	4	6	8	10	12	14	16	18	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	3
0	3	6	9	12	15	18	21	24	27	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	4
0	4	8	12	16	20	24	28	32	36	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	5
0	5	10	15	20	25	30	35	40	45	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	6
0	6	12	18	24	30	36	42	48	54	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	7
0	7	14	21	28	35	42	49	56	63	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	8
0	8	16	24	32	40	48	56	64	72	:	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	×	9
0	9	18	27	36	45	54	63	72	81	:	

Romerska siffror:

LXX	LXXX	XC	C	D	M	MDCCCLXXI.
(70)	(80)	(90)	(100)	(500)	(1000)	(1871)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

I **G. D. Malmbergs bokhandel** vid Södermalms-
torg i Stockholm finnes att tillgå följande, af författaren
till denna läsebok, förut utgifna undervisningsmateriel
för småskolor:

Småskolans ABC-bok, 2:a uppl., 60 öre.

XXV Bilderark, 3:e uppl., 7 Rdr.

Skrifbok i 6 kurser, 15:e uppl., 10 öre pr kurs.

XXX Bibliska taflor, 10 Rdr.

Bokstäfver, lösa, uppklistrade å papp, större (3 Rdr)
och mindre (1 Rdr 50 öre).

Åskådnings-, tanke- och taleöfningar, 2:a uppl., 50 öre.

Räkneöfningar (hufvudräkning), 1 Rdr.

Skrif- och läseöfningar (ljud- och skrifläsemetoden),
- 1 Rdr 25 öre.

Bibliska berättelser och religiösa samtal, 1 Rdr 75 öre.

Melodibok, innehållande 100 svenska folkmelodier med
för barn lämpad text, 50 öre.

På *G. D. Malmbergs förlag* utkommer inom kort:

Väggharta öfver Sverige och Norge,

lämpad för den geografiska åskådningsundervisningen i
skolorna

Rec
närmast

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK

16000

002314864

Inches

1

2

3

4

5

6

7

8

Centimetres

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

TIFFEN® Color Control Patches

© The Tiffen Company, 2007

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

